

63.3(2)Az
A34

Məmmədəğa
Ağarzaoğlu

**DÖYÜŞ
SƏNGƏRİ**

63.3(2)AZ
A34

MƏMMƏDAĞA
AĞARZAOĞLU

DÖYÜS SƏNGƏRİ

№150015
(«Qobu və qobulular» silsiləsindən)

F. Kəçəri adına
Azərbaycan Dövlət Uşaq
KITABXANASI
INV. № 88291

*Bu kitabın işıq üzü görməsinə mənəvi
və maddi köməyini əsirgəməyən
həmyerlilərimizə minnətdarlığımızı bildirir,
bu xeyirxahlığı doğma yurduna
övlad məhəbbəti və Vətən uğrunda,
sülh yolunda həlak olmuş həmvətənlərinin
əziz xatirəsinə ehtiram əlaməti kimi
qiymətləndiririk.*

Məmmədəğa Ağarzaoğlu. Döyüş səngəri («Qobu və qobulular» silsiləsindən). - Bakı: Mütərcim, 2002. - 84 səh.

«Döyüş səngəri» Məmmədəğa Ağarzaoğlunun «Qobu və qobulular» silsiləsindən olan ilk kitabıdır. Əsərdə Bakının qədim kəndlərindən olan Qobunun igid övladlarının qəhrəmanlıqlarından söz açılır.

1918-ci ildə erməni daşnakları ilə, 1941-1945-ci illərdə alman faşistləri ilə, 1979-1989-cu illərdə Əfqanıstan döyüşlərində və nəhayət Qarabağ uğrunda gedən döyüşlərdə Qobu kəndinin mərd oğullarının göstərdikləri igidliklər, şəhidlik zirvəsinə yüksəlmiş qəhrəmanların həyat yolu da kitabda öz əksini tapır.

Əsərdə həmçinin döyüşlərin baş verdiyi tarixi şəraitə də nəzər salınır.

A 4702060000
AB 022004 63(99) - 02

© Mütərcim, 2002

Məmmədəğa Ağarzaoğlunun «Qobu və qobulular» silsiləsindən yazıları ilk günlərdən diqqəti cəlb etməklə müəllifə qarşı məndə gözəl hisslər yaratdı. Özünün vaxtını, əməyini bu nəcib işə həsr edən insan sözün əsl mənasında diqqətə və hörmətə layiqdir.

Qobu Bakının qədim kəndlərindən olmaqla onun ümumən Bakı iqtisadi zonasının inkişafında özünəməxsus yeri olmuş, kəndin əhalisi isə cəmiyyətin inkişafında iştirak etmişdir. Silsilədən olan bu birinci kitabında M. Ağarzaoğlu kənd əhalisinin Azərbaycan torpaqlarının müdafiəsində iştirak etməsindən bəhs edən yazılarını vermişdir. Qobuluların 1918-ci ildə erməni daşnakları ilə, 1941-1945-ci illərdə alman faşistləri ilə, 1979-1989-cu illərdə Əfqanıstan döyüşlərində və nəhayət, Dağlıq Qarabağ uğrunda döyüşlərdə fədakarcasına vuruşmasından, Vətən uğrunda şəhidlik zirvəsinə yüksəlmiş insanların həyatından bəhs edən bu yazıları oxuduqca fərəh və həyəcan hissi keçiririk.

Fəxr edirik ki, bizim həmkəndlilərimiz, doğmalarımız Azərbaycanın, Vətənin bütövlüyü uğrunda müharibənin ön cərgələrində olmuş, qəhrəmancasına vuruşmuş, öz xalqının, elinin tarixi ənənələrinə sadıq olmuşlar. Həyəcan və təəssüf hissi keçiririk ona görə ki, bu insanların bir çoxu gənc yaşlarında şəhid olmuşdur. Allah onlara rəhmət eləsin!

Bu silsilədən olan yazılar sözsüz ki, gələcək nəslin tərbiyəsində mühüm rol oynayacaq, onların öz köklərini tanımaqda, kimliklərini dərk etməkdə bir mayak olacaqdır.

Mən Məmmədəğa Ağarzaoğlunun bu təşəbbüsünü alqışlamaqla ona gələcək yaradıcılığında uğurlar arzulayıram.

Baba Daşdiyev,
istefada olan polkovnik

GİRİŞ

*Ey Şəhriyar! Öz vətənpərvərliyinlə
çox da öyünmə. Vətənin hər səngərində
yüzlərlə sən kimilər qurban olmuşlar.*

Şəhriyar

Qobunun uzaq və yaxın keçmişində parlaq və diqqətəlayiq səhifələr çoxdur. Onlardan biri də fəxr və iftixarla danışmağa çoxlu nümunəsi olan döyüş və hünər salnaməsidir. Yaşı heç bir əsrə də çatmayan bu tarixi nəzərdən keçirdikdə ayrı-ayrı nəsillərin biri-digərini necə layiqincə əvəz etməsi yalnız qürur hissi doğurur. Babaların, ataların yolunu oğullar və nəvələr şərəflə davam etdirmişlər. Bu cəhət mənalərə və vətənə məhəbbət baxımından yüksək qiymətə layiqdir.

Gənc Azərbaycan Demokratik Respublikasının milli ordusunda qulluq edən həmyerlilərimiz 1918-ci ildə Zəngəzur və Qarabağın bir çox bölgələrinin ermənilərdən təmizlənməsində şücaət göstərmişlər. Silah işlətməyi bacaran bir qrup qobulu doğma kəndə daşnak silahlı dəstəsinin hücumunun qarşısını türk qoşunlarının gəlib yetişməsinə qədər çox böyük məharətlə ala bilmişdir.

İkinci dünya müharibəsi cəbhələrində Qobudan təxminən 300-350 nəfərə qədər iştirak etmiş, onlardan isə 150-dən çoxu geri dönməmişdir. Cəbhələrdə zabitlərdən Seyidəmir Ağayevin, Nəsrulla Nəsrullayevin, Hacıverdi Hüseynovun, partizan Balakərim Məmmədovun və başqalarının qoçaqlığı indi də dillər əzbəridir.

Əfqanıstan döyüşlərində Ənvər İbrahimovun göstərdiyi hünər yüksək dövlət təltifinə layiq görülmüşdür. 1990-cı ilin 20 yanvar hadisələrində yaralanan və zərərçəkənlər arasında qobulardan da vardır.

Qarabağ hadisələri bütün Azərbaycan xalqının, o cümlədən qobuluların döyüş tarixində çox ağırlı səhifələrdəndir. Hələ də öz haqlı həllini tapmayan bu müharibədə Qobunun özündən

7 nəfər igid şəhid olmuşdur. Bu döyüşlərdə təxminən 100-dən artıq qobulun iştirak etməsi məlumdur.

Qarşınızdakı bu kitabda kəndin mübarizə dastanını öz həyatları bahasına yazan oğullarımızın barəsində bəzi məlumatları toplamışıq. Bunu tam və bitkin hesab etmirik. Çünki ilk addım olduğu üçün şübhəsiz, nöqsanlardan, müəyyən boşluq və çatışmazlıqlardan da xali deyildir. Belə düşünürük ki, həyatlarını və ya sağlamlılıqlarını torpaq uğrunda, sülh və əmin-amanlıq yolunda fəda etmiş hər bir qobulun adının xatırlanmağa haqqı vardır. Güman edirik ki, unudulan adların, naməlum faktların aşkara çıxarılmasında, bu kitabın gələcəkdə daha tam və dolğun nəşrinin hazırlanmasında bizə xeyirxah həmyerlilərimiz yaxından kömək göstərəcəklər.

Torpaqlarımızın hələ də 20 faizinin düşmən işğalı altında olduğu, bir vaxtda belə mövzunun qələmə alınmasında digər əsas məqsəd də yeniyetmə və gənclər arasında hərbi-vətənpərvərlik tərbiyəsinə azacıq da olsa kömək etməkdir. Adi bir kəndin döyüş tarixi nümunəsində ümumən xalqımızın necə yenilməz və döyüşkən olduğunu konkret detallar vasitəsilə sübuta yetirməkdir.

Gəlin birlikdə bir kəndin döyüş salnaməsini səhifələyək.

1918-ci il HADİSƏLƏRİNDƏN MƏQAMLAR

BAKIDA QIRĞINLAR

Azərbaycanlı qanına və torpağına susayan ermənilər öz məkrli niyyətlərini həyata keçirmək üçün daim fürsət axtarırlar. Belə bir vəziyyət ələ düşdümü o şəraitdən onlar çox böyük hiylə və kələklə istifadə edirlər. Planlarını həyata keçirməzdən əvvəl özlərinə nəhəng havadar və siyasi zəmin, məqam axtarırlar. Tapan kimi dərhal işə başlayırlar.

1918-ci ilin əvvəllərində baş verən hadisələr, sonrakı aylarda bu prosesin kəskinləşməsi məhz ermənilərin şura-bolşevik bayrağı altında törətdikləri milli qırğınlar, azəri türklərinə qarşı geniş miqyaslı soyqırımını idi. 26 Bakı Komunasında özlərinə möhkəm yer eləmiş Şaumyanlar öz çirkin niyyətlərini amansızcasına həyata keçirirdilər.

Martın 14-də Bakı Komissarları Sovetinin qoşunları daşnak Əmirovun komandası altında Şamaxıya göndərildi. Müsavat nümayəndələri bu qoşunun Şamaxıya nə məqsədlə göndərildiyini soruşduqda, onlara bildirdilər ki, qoşun qəzada olan iğtişası yatırmaq məqsədilə getmişdir. Lakin əslində Əmirovun qoşunları Şamaxıya gedən yol boyu kəndləri dağıtmış, onlarla adamı qətlə yetirmişdilər. Şaumyanın sovet qoşunları adlandırdığı daşnak hissələrinin əsl niyyəti belə idi. Onlar imkan düşən kimi nəinki gizləndə, hətta açıq-açığına azərbaycanlıları qətlə yetirirdilər. Bütün bu hadisələr Bakıda erməni-müsəlman qırğınının başlanması üçün şərait yaratmışdı.

Böyük partlayışdan ötrü təkcə bir bəhanə lazım idi.

Belə bəhanə də martın 29-da tapıldı. Lənkəranda olan «Vəhşi diviziya»nın bir qrup zabiti H. Z. Tağıyevin Lənkəranda ölmüş oğlunun meyidini «Evelina» gəmisində Bakıya gətirmişdilər. Bakı milyonçusu Ş. Əsədullayevin oğlu Ə.Əsədullayevin başçılığı altında olan bu zabitlər geri dönərkən özləri ilə Lənkəranda «Vəhşi diviziya»nın hissəsi üçün yeni qüvvələr aparırdılar. Bakı Soveti bundan xəbər tutduqda gəminin yola düşməsinə icazə vermir. Qızıl qvardiya hissələri ilə gəmidəki zabitlər və əsgərlər arasında atışma başlayır. Qızıl qvardiya hissələri üstün olduqlarından gəmidəkiləri tamamilə tərksilah edirlər.

Martın 30-da səhər tezdən «Vəhşi diviziya» əsgərlərinin tərksilah edilməsinə etiraz olaraq şəhərdə mitinqlər düzəldi. Günortaya yaxın müsavətçilərin nümayəndə heyəti Bakı Sovetinin İcraiyyə Komitəsinə gələrək silahların qaytarılmasını tələb etdi. Hərbi İnqilab Komitəsinin təcili iclası çağırıldı. Bu iclasda Şaumyan və habelə Müsavat partiya-sının lideri də iştirak edirdi. Silahların geri qaytarılması qərara alındı. Lakin iclas zamanı xəbər çatdı ki, Tatar küçəsində və Şamaxı yolunda ermənilərlə müsavətçilər arasında vuruşma gedir. Belə döyüşlər sonra Bazar küçəsində başladı. Axşama yaxın şəhərin bir sıra küçələrində səngərlər qazıldı və atışmalar qızıışdı. Şamaxıda Lalayevin başçılığı altında erməni qoşunlarının törətdiyi vəhşiliklərin xəbəri Bakıya çatanda bütün şəhər ayağa qalxdı.

Beləliklə, Bakıda vətəndaş müharibəsi başlandı. Lakin ilk günlərdən erməni milli qoşunlarının işə qarışması nəticəsində bu müharibə erməni-müsəlman qırğınına çevrildi. Əgər martın 18-22-də erməni daşnakları 12 min azərbaycanlıyı qətlə yetirmişdilərse, üç gün davam edən qanlı qırğında daha 12-15 min azərbaycanlı öldürüldü.

Şaumyan 13 aprel 1918-ci il tarixli bir məqaləsində mart hadisələrindən bəhs edərkən açıq-aydın yazırdı ki, «6 min sovet və 3-4 min daşnak milli hissələri Bakıda müsavətçilərin təşkil etdikləri qiyamı yatırmışlar».

4 iyun 1918-ci il Azərbaycan və Türkiyə respublikaları arasında bağlanmış «Dostluq və əməkdaşlıq haqqında müqavilə»nin IV maddəsinə əsasən türk qoşunları qardaş Azərbaycanın bu dar məqamında özlərini köməyə yetirdilər.

Türk qoşunları 7 iyulda 3 günlük döyüşlərdən sonra Kürdəmiri aldılar. 20 iyulda türklər Ağsu-Şamaxı şose yolu boyu hücumə keçərək Şamaxı-Bakı yolunu kəsdilər.

Cəbhədə böhranlı vəziyyət yaranmışdı. Türklər artıq Bakının qapısını döyürdülər. 1918-ci il 16 iyulda Bakı Sovetinin fəvqəladə geniş iclasında ingilislərin Bakıya çağırılması müzakirəyə qoyuldu. Bolşeviklərin etirazına baxmayaraq, səs çoxluğu ilə ingilislərin Bakıya çağırılması qərara alındı.

Avqustun 4-də polkovnik Stoksun komandanlığı altında ingilis qoşunları Bakıya daxil oldular. İngilisləri, əslində Bakı nefti daha çox maraqlandırırdı. Avqustun 17-də general Denstervil də öz qərargahı ilə Bakıya gəldi.

Bakıda vəziyyət son dərəcə gərginləşmişdi. Avqust ayının axırlarında türklər, demək olar ki, Bakını hər tərəfdən mühasirəyə almışdılar.

Bakını qorumağın mümkün olmadığını görəndə Denstervil sentyabrın 14-də gecə ikən öz qoşunu ilə birlikdə Bakını tərk edərək Ənzəliyə yola düşdü.

Türklərin Bakıya yaxınlaşması günlərində dəniz körpülərində qaçmaq istəyən daşnakların, onların ailələrinin əlindən tərpənmək mümkün deyildi. Bu qələbəlikdə ancaq güclülər və pullular gəmiyə minib aradan çıxmaq imkanı əldə edirdilər.

Şəhərin belə həyəcanlı, vahiməli və qarma-qarışıq günlərində türklər özlərini şəhərə çatdırdılar. Bu, sentyabrın 15-də olmuşdur.

Bu zaman bəzi dələduzlar aranın qarışmasından istifadə edərək, şəhərdə qarət və oğurluğa qurşandılar. Ancaq türk inzibati orqanları tərəfindən amansızcasına cəzalandılar.

Şəhərin bir çox yerlərində dar ağacları qurulmuş, dara çəkilməmiş adamların günahları yazılıb sinələrindən asılmışdı. Onların içərilərində türk əsgərlərindən də vardı.

QOBUDA GƏRGİN GÜNLƏR

Əlbəttə, ümummilli faciədən Qobu da yan ötə bilməzdi. Lakin bir cəhət qeyd olunmalıdır ki, Bakıya və digər yaşayış məntəqələrinə nisbətən bu kəndə bir o qədər də zərər toxunmamışdı. Lakin iki nəfər həmyerlimizi – Mustafa Məstan oğlunu və Xancan Əlican oğlunu ermənilər 1918-ci ildə kənddən kənardə, çöldə vəhşicəsinə öldürmüşlər. Düşmənlər Mustafaya 20-yə yaxın yerdən yara vurublar. Qobu o günlərdə ermənilərdən baş götürüb qaçan yüzlərlə qoca, qadın və uşağın pənah və sığınacaq yeri idi. Özləri və ailələri üçün də təhlükə gözlənilməsinə baxmayaraq, qobulular onlara ümid bağlamış bu insanları böyük ürək genişliyi ilə qəbul edir, evlərdə rahatlayır, əllərindən gələni əsirgəmirtilər. Deyilənə görə qaçqınlar arasında bir oğlan uşağı dünyaya göz açmış, onun da adını xilaskar kəndin adı ilə adlandırmışlar: Qobu.

Qıtlıq idi, ərzaq çatışmırdı. Bununla belə Qobu camaatının əksəriyyəti öz payından kəsib qaçqınları da yedizdirir, hətta Bakıdan kənara çıxma bilməyən azərbaycanlı ailələrinə də az-çox kömək edirdilər.

Şamaxıya qədər yolüstü kəndlərin əhalisinə amansız divan tutan erməni qoşun hissələrinin diqqətindən Qobu qətiyyətlə yayınma bilməzdi. Sadəcə olaraq solaxay istiqamətdə yerləşən bu kiçik kəndə qoşun yetirməyi əhəmiyyətsiz bilməmişlər. Onlar bəlkə də elə fikirləşmişlər ki, bura kiçik bir silahlı dəstə göndərilməsi kifayətdir və yaxud da yüzlərlə qaçqına yer vermiş bu kəndin qisasını sonraya saxlamışdılar. Nə isə, erməni kələyindən heç fələyin özü də baş açma bilməz.

Amma daş qayaya rast gəlmişdi. Erməni silahlı quldurları Şubanı dağlarında mövqə tutmuşdular. Onlar kəndə daxil olmaq üçün məqam gözləyirdilər.

Əsl qeyrət də dar zamanda bilinir. Kimin kim olduğu aydın olur. Firavan günlərdə «vətən-vətən» deməyi hamı bacarır. Bax belə bir ölüm-qalım anında isə kişi qeyrətlilər meydana atılır. Qobu çox xoşbəxt kəndlərdəndir ki, belə hünər yiyəsi olan övladlar yetirmişdir.

Əli silah tutan igidlər ayağa qalxdılar. Çağırılmamış qonaqlar dağ yamaclarının bəri üzündə qərar tutmuşdular. Qüvvələr nisbəti bərabər olmasa da quldurların hücumunun qarşısı çox mərdliklə alınır. Ermənilərin qarşısında sipər olub onların kəndə girməsinə aman verməyən bu cəsurlar kimlər idi?

QEYLƏR SAHİBLƏRİ

Məşədi Adil Əlihüseyn oğlu. Bakı qoçuları arasında sayılıb-seçilən bu şəxs öz cürəti və fərasəti ilə ad qazanmışdı. O, ata tərəfdən kürdəxanlı, ana tərəfdən isə qobulu idi. Onun anası Zöhrə Məmmədcəfər qızı idi.

Yeri gəlmişkən, burada bir məsələni qeyd etmək yerinə düşərdi. Hələ də indiyədək bir çoxları «qoçu» adına qorxu və şübhə ilə baxır, onları quldurlarla eyni səviyyədə qiymətləndirirlər. Əslində, qoçu kişi qorxmazlığının, qeyrətinin rəmzidir. Qoçu heç vaxt fəqir-füqəranın toyuğuna belə kiş deməz, əksinə, belə insanları zalımların zülmündən qoruyar. Qoçularda mərd sifətlərdən biri də aman diləyəne əl qaldırmaz, ürək genişliyi ilə onun bütün günahlarını bağışlarlar.

Qoçu Adillə bağlı yaşlı nəslin indi də ibrətlə xatırladığı bir əhvalatı burada bir daha yada salmaq istəyirik.

Bir gün necə olursa Adilin dayısı oğlu Ağəli ona bir sillə vurur. Qoçu Adilə sillə, özü də adamlar arasında!.. Bu onun şəninə yaman toxunur. Bir söz demir. Amma dayısı oğlunun

bu yersiz hərəkətinə cavab verməyə fürsət axtarır. Günlərin birində belə bir məqam əlinə düşür. Ağəli ilə «hesablaşmaq» istəyəndə dayısı oğlu deyir ki, Adil, mən o hərəkətimə peşmanam, qanımı da sənə halal edirəm. Amma dayın Mikayılın bir gözü var, vur onu da çıxart, qalsın gözsüz. Bu sözün müqabilində qoçu Adilin deməyə cavabı olmur, əlləri boşalır. Bir kəlmə dinmədən oradan uzaqlaşır.

İnsanda ürəyin genişliyinə fikir verin. Qarşısındakı adamın halını yalnız belə mərd insanlar qiymətləndirə bilər.

Bax, həmin bu Məşədi Adil öz ana kəndini erməni silahlılarından qoruyanlardan biri idi. O, hətta öz tərəfkeşlərini də Qobunun müdafiəsinə köməyə gətiribmiş. Qoçu Adil Bakıda da milli qırğın günlərində bir çox qəhrəmanlıqlar göstərmişdir. Ümumiyyətlə, Məşədi Adilin həyatı ibrətamiz əhvalatlarla zəngindir. Türklər də onun qoçaqlığına təqdir edirdilər.

Məşədi Hilal Hacı İsmayıl oğlu da ermənilərə qan uduran igidlərimizdən olub. Məşədi Hilal qoçu Ələkbərlə çox yaxın dost imiş. Onu da deyək ki, qoçu Ələkbər Əbdülxalıq oğlu xalq rəssamı Qəzənfər Xalıqovun atası olub. Məşədi Hilal və qeyrət yiyəsi olan bir neçə igid eloğlumuz qoçu Ələkbərin Bakıdakı mülkündə pusquda durublarmış. Küçədə gözə görünən düşmən tərəfin adamlarını bir-bir o dünyaya yola salırdılar. Bu zaman yolla ötən bir qadına güllə dəyir və o, yerə sərilir. Qadının belə vəziyyəti Məşədi Hilala çox təsir edir, bunu mənliliyinə sığıdırmır.

- Namus, qeyrət düşmən quduzlarının ayaqları altında tapdalanmasına dözə bilmərəm deyib özünü meydana atır və əsl cəngavər kimi döyüşür.

Qırğın günlərində Bakıda və Qobuda bir sıra qəhrəmanlıqlar göstərən Məşədi Hilal deyirlər ki, sapı özümüzdən olan baltalar tərəfindən elə döyüş meydanlarında öldürülmüşdür. O, həlak olarkən cəmi 37-38 yaşı varmış.

Əmirəhməd Səməd oğlunun qoçaqlığından, zirəkliyindən indi də yaşlı nəsil ağız dolusu danışır. Erməni hücu-

mundan köməyə çağırış məktubunu Arazi üzüb keçərək Türkiyəyə çatdıran Ə. Səməd oğlunun da döyüş tariximizdə özünəməxsus yeri və xidməti vardır. O, silahla da ermənilərin qarşısını kəsənlərdən biri olmuşdur.

Pircan Əlican oğlu da düşməne bac verməyən, zülmə-haqsızlığa boyun əyməyənlərdən biri idi. O da erməni silahlılarının qarşısına mərdi-mərdanə çıxanlardandır. Onun sonrakı həyatı da keşməkeşli olmuş, məğrur yaşamağı hər şeydən üstün bilmişdir.

Quduz düşmən dəstəsinin önündə sipər olan digər həmyerlilərimizdən Ərrəhman Məhərrəm oğlu, Cənnət Qüdrət oğlu, Baba Salman oğlu, Kərbəlayi Şahpələng Kərbəlayi Qasım oğlu, Kərbəlayi Rəcəb Balahacı oğlu, Murad Hacı Zərbəli oğlu, Kərbəlayi Əlağa Bayram oğlu, Məmmədcan Zaman oğlu, Məşədi Zülfəli və Məşədi Mahmud Məmmədza oğulları, Hüseyin Kərbəlayi Şahpələng oğlu, şamaxılı Babaxan və başqaları ermənilərin vəhşi niyyətlərini ürəyində qoymuş, Qobunun alt-üst olunmasının, əhalisinin məhv edilməsinin qarşısını almışlar. Türk qoşunlarının gəlməsinədək quduzların qabağını kəsmək o qədər də asan məsələ deyildi.

Erməni silahlılarına əlavə qüvvə də, hərbi sursat da gəlirdi. Misilsiz mərdlik nümayiş etdirən qobulu müdafiəçilər bununla sübut etdilər ki, güc birlikdədir, həmin gücü də yalnız sonsuz vətən eşqindən almaq olar. Ürəkdə doğma yurda sevgi yoxdursa, bu barədə heç danışmağa dəyməz.

TÜRK LƏR VAXTINDA GƏLDİ

Erməni olan yerdə kələk də var, hiylə də. Silahlı dəstəyə boyun əyməyən bu kiçik kəndi bəlkə bir fitnə ilə məhv etməkdən ötrü iki atlı nümayəndə göndərmişdilər. Ola bilsin onlar yaşlılarla məsləhət-məşvərət eləyib kəndi təslim etmək planı cızıblarmış.

Bu vaxt kəndin şimal hissəsi tərəfdən silah və hayharay sədaları eşidildi. Vahimə içərisində olan kənd əhli bunların da erməni qoşunu olduğunu güman edib bir-birinə «daha qırıldıq» deyərək söylədilər.

Yox, bunlar xilaskar türk əsgərləri idi. Qobunun üstündəki ölüm tufanını uzaqlara qova biləcək türk qoşunu kəndin üzərinə sanki həyat günəşi doğurdu. Qara buludlar dağıldı. Türklərin gəlişi qollara qüvvət, ürəklərə taqət, gözlərə nur gətirmişdi. Bəli, xilaskarlar özlərini Qobuya lap vaxtında yetirmişdilər. Düşmən tərəfin atlı nümayəndələri dala baxmadan bircə anda yoxa çıxdılar.

Onu da deyək ki, əsas qoşun gəlməzdən əvvəl türk tərəfin kəşfiyyatçıları burda olmuş, xüsusi əhəmiyyət kəsb edən yerləri aşkar etmişlər.

Qoşun xırman vaxtı gəldi. İyulun axırları, avqustun əvvəlləri idi. Qobuluların ruzisinin əsasını təşkil edən taxıl biçini çoxdan başa çatmış, xırman işləri görülməkdəydi. Düzdür, hadisələr əkin-biçin adamlarının əl-qolunu işdən soyutmuşdu.

Yay günəşi yandırır yaxırdı. Yol yorğunu, isti havada uzun məsafə qət etmiş qoşun kəndə çatan kimi onları əhali xoş üzlə, təntənə ilə qarşıladı. Yol gəldiklərinə görə onlara sərin quyu və kəhriz suyu verildi. Neçə-neçə qurban kəsildi.

Düşmən tərəfin canına isə vəlvələ düşmüşdü. Bir qaçaq idi, gəl görəsən. Şubanı dağlarının dərələrində gizlənməyə cəhd edən düşmən silahlılarının çoxu əsir alındı.

Nuru paşanın və onun müavini Mürsəl paşanın başçılıq etdiyi türk qoşunlarının əsas qərargahı Kərbəlayi Qasım Məşədi Mehrəli oğlunun binasında yerləşdirildi.

Əsrin I onilliyində inşa olunmuş bu bina kəndin ilk tikililərindəndir. O, nisbətən yüksəklikdə yerləşdiyinə görə kənd içi və ətraf ərazilər buradan aydınca seçilir. Türk sərkərdələri bu binanı qərargah seçməkdə həm də uzaqda gö-

rünən Xəzəri və onun sularında üzən ingilis hərbi gəmilərini də durbin vasitəsi ilə müşahidə edə bilirdilər.

Digər yüksək rütbəli zabitlər ayrı-ayrı evlərdə yerləşdirilmişdi. Süvarilərin atları üçün dəvəliklər çox kara gəlmişdi. Kənddə belə dəvəliklərin sayı az deyildi.

İndiki Ə.İbrahimov adına 2 sayılı orta məktəbin günçixan tərəfində Kəblə Rəcəb damı deyilən bir dəvəlik vardı. 60-cı illərə qədər qalmış bu tikilidən o dövrdə türklər silah anbarı – cəbbəxana kimi istifadə edirdilər.

Əlihüseyn Bədəlova məxsus bina həkimlərin öhdəsinə verilmişdi. Hazırda müəllim Salman Babayevin yaşadığı bu binada o zaman hospital yerləşirdi.

Kəndin yuxarı tərəfindəki Pilpilə ərazisində türklər cəza tədbirlərini həyata keçirirdilər. Hətta dar ağacı da qurulmuşdu. Əsir alınan düşmən tərəfin döyüşçülərini burada dar ağacından asır, ermənilərdən qisas almaqdan ötrü yerli və qeyri kənd əhalisi üçün imkan da yaradılırdı.

O günlərdə kənd və ətraf ərazilərə nəzarət edən türklər kənd adamlarının birindən nədənsə şübhələnirlər. Onu erməniyə bənzədirlər. Yazıq nə qədər and-aman etsə də ona inanmırlar. Hətta onu edam meydanına da gətirirlər. Lap sonra məlum olur ki, bu azərbaycanlıdır.

Türk qoşunlarının əsas qərargahı Qobuda yerləşdiyinə görə Bakıya, ətraf kəndlərə və ərazilərə bələdçilik etməkdə kənd cavanları çox yaxından iştirak edirdilər. Ümumiyyətlə, türklər yeniyetmə və cavanlara həmin dövrdə boş-bekar gəzməyə qətiyyəni imkan vermirdilər. Uşaqlara su daşıdırır, cavanları ümumi işə köməyə cəlb edirdilər. Məqsəd yalnız düşmənin məğlub edilməsi idi.

Türklərə kömək edən cavanlardan biri də 1994-cü ildə 108 yaşında dünyasını dəyişmiş Novruzəli Qurbanəli oğlu olmuşdur. O, türklərə Hökməlinin, Bərk dərənin və digər yerlərin tanidilmasında bələdçilik etməsini həvəslə danışırdı.

Kəşfiyyatçı ingilis təyyarəsinin kənd üzərindən uçması və cəbbəxanaya atmaq istədiyi, lakin başqa səmtə düşən bombaların partlayışından Məlik Hacı Ağahüseyn oğlu, Mehdi Hüseynbala oğlu və Abgül Əsədulla oğlunun çox ağır yaralanması indi də xatirələrdədir. Abgül Əsədulla oğlundan başqa iki yaralının qıçları Gəncə şəhərində xəstəxanada kəsilmişdi. A. Əsədulla oğlunun qohumları isə onun qıçının kəsilməsinə razılıq verməmişlər. Bu yara da ona çox əziyyət verirmiş, müalicə olunmadığına görə getdikcə ağrı-lar şiddətlənmişdir. A. Əsədulla oğlu 30-cu illərin əvvəllərində vəfat etmişdir.

Cəbbəxanayı məhv etmək üçün növbəti dəfə kənd üzərində çox alçaqdan uçuş keçirərkən ingilis təyyarəsi türk topçuları tərəfindən vurulub yerə salınmışdır. Yana-yana Şubanı dağlarının dərələrinə düşüb partlayan quduzun aqı-bəti elə belə də olmalı idi.

O günlərdən 85 ilə yaxın bir müddət ötür. Həmin əzablı, həm də birlik, qeyrət dolu günləri görənlər indi, demək olar ki, tək-tək qalıb. Belə şahidlərdən biri də hazırda ömrünün 96-cı ilini yaşayan Xədicə Həcəli qızıdır. Xədicə nənənin möhkəm yaddaşı var, həmin dövrü bugünkü kimi xatırlayır.

- Hə, ay bala, ermənilərin basqınıni soruşsan? Niyə yadımda deyil, lap yaxşı yadımdadır. Onda 12 yaşım vardı. Bilirsən də, uşağın yaddaşı möhkəm olar.

O dövrü Allah bir də göstərməsin. Bir bəla idi almışdı üstümüzü. Əgər onda kəndimizin igid

oğulları, sonra da türklər olmasaydı Qobu ermənilərin ayaqları altında tapdaq-tapdaq olub viranə qalacaqdı. Ermənilər Qobudan cilov gəmirirdilər. Axı, şəhərdən də, başqa yerlərdən də bu kəndə bilirsən nə qədər adam baş götürüb qaçmışdı?

Türkləri suyla, duz-çörəklə qarşıladiq. Çoxu sevincindən ağlayırdı.

Onlar burada bir xeyli qaldılar. Əsgərlər qayda-qanunlara əməl edirdilər. Oğurluğa, başqa yersiz hərəkətlərə yol verilmirdi. Günahkarları cəzalandırırdılar.

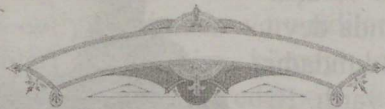
Əsgərlər sırada gedərkən şərqiylər oxuyurdular. Onlardan az sözlər yadımda qalıb. Deyim, qulaq as:

Biz gedirik döyüşə mərdi-mərdana,

Qanımız halaldır Azərbaycanca.

O aylarda türklərdən də çox qırıldı. Onlar bizim yolumuzda həlak oldular. Xilaskarlarımız olub türklər, onları unuda bilmərik.

Bəli, unutmğa heç haqqımız da yoxdur. Türk qoşununun xidmətlərini də, cəsur həmyerlilərimizin qəhrəmanlıqlarını da yaddan çıxara bilmərik. Onların xatirəsinin əbədləşdirilməsi üçün konkret işlər görməliyik.

İLK MİLLİ ORDUNUN DÖYÜŞÇÜLƏRİ

Çar imperiyasının Azərbaycan xalqına qarşı yeritdiyi çoxşaxəli siyasətin tərkib hissələrindən biri yerli müsəlman əhalisinin ordu sıralarına çağırılmaması idi. Sədaqəti, etibarını daim şübhə altına alınan bu xalqa silah vermək istəməyirdilər. Bununla da o, xanlıqlar dövrünə aid hərbi iş təcrübəsi və səriştəsini belə itirmişdi. Nizami ordu yaratmaq ehtimalı çox şübhəli idi.

Belə bir zamanda Türkiyə hökuməti köməyə gəldi. 1918-ci ildə onun yaxından iştirakı nəticəsində Azərbaycan Milli Ordusu təşkil olunmağa başladı. Bu ordunun yaradılması və möhkəmləndirilməsi yerli müsəlman əhalisinin həyatında əsaslı dəyişikliyə səbəb oldu və gənclərin ordu sıralarına cəlb edilməsi işini, hərbi sənətə marağı nizama salıb sürətləndirdi. Bu ordu eyni zamanda Azərbaycan döyüşçülərinin nəyə qadir olduqlarını sübut etdi.

Ordumuzun yaradılmasında Səməd bəy Mehmandarovun xüsusi xidməti vardır. 1918-ci il noyabr ayının 1-də nazir kürsüsündə əyləşən Mehmandarov bilik və bacarığını nizami ordu yaratmağa sərf etmişdir.

1920-ci il martın 22-də Novruz bayramında daşnaklar Əsgəran keçidini kəsdilər. Onlar bu yeganə keçidi kəsməklə Qarabağın dağlıq hissəsini Azərbaycandan ayırmaq istəyirdilər.

Nazir Səməd bəy Mehmandarovun əmri ilə Əsgəran cəbhəsinə güclü qüvvə ayrıldı. Aprelin 3-də Azərbaycan korpusu hücumə keçərək düşməyə ağır zərbə vurdu. Qoşunlarımız Şuşa, qalası və Xankəndinə daxil oldular. Daşnak

ordusunu darmadağın etdilər. Bu vaxt cəbhəyə gələn nazir Mehmandarov əsgərlərimizi təbrik edərək demişdir: «Qəhrəman əsgərlər, mən şəxsən Almaniya cəbhəsində bir çox döyüşlərdə olmuşam. Fəqət sizin qədər qəhrəman əsgərlərə az-az təsadüf etmişəm».

Qobulu gənclərin də ilk dəfə olaraq əsgəri xidmətə çağırılması, hər b və döyüş tarixi həmin dövrdən başlayır. Müstəqil Azərbaycanın ilk milli ordusunda qulluq etmiş həmkəndlilərimizin bəzilərinin adlarını aşağıda dərc edirik:

Babalı Kərbəlayi Qasım oğlu
Baba Salman oğlu
Bayram Kərbəlayi Əbdülməmməd oğlu
Bayram Əmirbəy oğlu
Dostəli İsmayıl oğlu
Əlihəsən Bədəl oğlu
Əmirəhməd Səməd oğlu
Həsənağa İslam oğlu
Hüseyn Kərbəlayi Şahpələng oğlu
Xaspolad Həcəli oğlu
Kərbəlayi Meylaqulu Kərbəlayi Həmid oğlu
Məşədi Məmməd Hacı Əbdülkərim oğlu
Məşədi Zülfəli Kərbəlayi Məmmədrza oğlu
Mehdi Baba oğlu
Mirzağa Xalıq oğlu
Nəzər Qüdrət oğlu

QƏTİ HÜCUMLA

İlk Milli Ordumuzun sıralarında xidmət etmiş həmyerlilərimiz barədə yaddaşlarda xatirələr mövcuddur. Onlardan biri də Məşədi Əlikram Salmanovun əmisi Baba Salman oğlundan eşitdiyi əhvalatdır. B. Salman oğlu söyləyirmiş ki, Əsgəran uğrunda döyüşlər gedirdi. Düşmən tərəfin mövqeyi yüksəklikdəydi. Özü də bir neçə nöqtədən bizim tərəfə ara vermədən atəş yağdırılırdı. Ermənilərin üstün olduğunu zənn edib biz tərəfin əsgərləri qaçmağı üstün bildi.

Rota komandiri İsmayıl əfəndi adlı bir türk zabiti idi. O, nə qədər səsləsə də, hədə-qorxu gəlsə də əsgərlər geri qaçıtmadı. Türk zabiti kəsə yolla dağ çayının üstündəki körpüyə çatıb yolu kəsdi.

- Qorxaqlar,- deyə bizə bərk toxunub, acıqlandı – heç bilirsiniz kimlərin qabağından qaçırsınız – gavurların. Düşmən qabağından qaçmaq türkə yaraşmaz.

Bu vaxt daha yüksək rütbəli türk zabitinin 10-12 nəfər ermənini qabağına qataraq gəldiyini gördük. Yaxınlaşan kimi rota komandirinin paqonunu qoparıb atdı. Qəzəblə:

- Bir rota 10-12 gavurun əlində aciz qalıb, – deyə diləndi. - Düşmənin qurduğu hiylədən qorxub döyüş meydanını tərk etmişiniz. Heç bilirsiniz, bunlar bu sayla kələk işlədib özlərini sizə çox göstərə biliblər.

Rotamızın əsgərləri təqsirin İsmayıl əfəndidə olmadığını həmin zabitə söylədi, onun əfv olunmağını xahiş etdi.

Sonra rota kiçik bir həmlə ilə düşməne sarsıdıcı zərbə vurdu.

Bu epizod çox şeyi bəyan edir.

ONLAR GERİ DÖNMƏDİLƏR

Vətəncün yanmasan vətən yanacaq,
Vətənə vətəncün yanan qalacaq.

1988-ci il idi. Rəhmətlik Vaqif Xəlilovun təşəbbüsü və yaxından köməyi sayəsində kənddə abidə ucaldıldı. Şərq üslubunda türbə formasında inşa olunmuş bu tikilinin daxilində mərmər lövhələrə İkinci dünya müharibəsindən qayıtmayan qobuluların adları həkk edilmişdi. 120-dən artıq şəxsin ad, фамилия və ata adı qeyd olunan bu məlumatlar ilkin təşəbbüs kimi çox gözəl və xeyirxah iş idi.

Əziz oxucular, sizin mühakimənizə təqdim etdiyimiz bu adlar o xeyirxah işin davamıdır. Biz bunu da tam və bitkin hesab etmirik. Şübhəsiz, yenə də adları yaddan çıxıb unudulanlar vardır. Müharibədən qayıtmayanların adlarının toplanılıb dəqiqləşdirilməsində bizə mərhumə Bibixanım Kərbəlayi İsmayıl qızı, Məşədi Əlikram Salmanov, Gülhüseyn Sultanov, Ağəli Babalı oğlu, Soltan Cəfərov, Ağəli Əliyev, Məmmədkərim Əbdülkərim oğlu yaxından kömək etmişlər.

Abbasov İsmayıl Kərbəlayi İlyas oğlu 1919-cu ildə anadan olmuşdur. Əsgəri xidmətə 1939-cu ildə çağırılıb. Əlavə məlumat yoxdur.

Abdullayev Qulamhüseyn Əlibala oğlu 1920-ci il təvəllüdüdür. Yeddiillik məktəbi Qobuda, orta məktəbi isə Lökbatanda bitirmişdir. Neftçi mühəndis olmaq arzusu ilə sənədlərini Neft Sənaye İnstitutuna vermiş və 1940-cı ildə ora qəbul olunmuşdur. 1942-ci ildə tələbə auditoriyasını

döyüş cəbhəsi ilə əvəz edən Q. Abdullayev qərərgahda yüksək rütbəli zabitin kargüzarlıq işlərinə baxan vəzifədə çalışmışdır. 1943-cü ilin sonlarında onun ölüm kağızı alınmışdır.

Abdullayev Soltanəli Məmməd oğlu 1904-cü ildə doğulmuşdur. Müharibəyə qədər kolxozda çalışmış, sonra isə sürücülük kursunu bitirib Lökbatanda həmin peşədə işləmişdir. 14 mart 1942-ci ildə səfərbərliyə alınmışdır. 1942-ci ilin avqustundan sonra haqqında məlumat yoxdur.

Abdulla Gülhüseyn oğlu 1923-cü ildəndir. Lökbatanda işləyirdi. Cəbhəyə 1942-ci ildə getmişdir. Haqqında əlavə məlumat yoxdur.

Abdulla Şükür oğlu 1922-ci ildə anadan olmuşdur. Lökbatanda fəhlə işləyirdi. Cəbhəyə 1941-ci ildə yola düşmüşdür. Əlavə məlumat yoxdur.

Ağabala Salman oğlu 1914-cü il təvəllüdüdür. Lökbatanda mədəndə işləyirdi. Cəbhəyə 1941-ci ildə getmişdir. Bir neçə il sonra itkin kağızı gəlmişdir. Haqqında əlavə məlumat yoxdur.

Ağamurad Ağamalı oğlu 1925-ci ildə doğulmuşdur. Sumqayıtda qısa müddətli serjantlıq kursunu bitirəndən sonra 6 fevral 1943-cü ildə cəbhəyə göndərilmişdir. Həmin ilin avqustun 2-də döyüşə girməzdən əvvəl evlərinə göndərdiyi məktub sonuncu olub.

Ağayev Mirzəbala Ağabala oğlu 1900-cü ildəndir. Pedaqoji təhsili vardı. Müxtəlif illərdə Qobuda və Coratda məktəb direktoru vəzifəsində çalışan M. Ağayev sonra yüksək partiya işinə irəli çəkilməmişdir. Müharibə başlayanda cəbhəyə könüllü gedənlərdən biri də o olmuşdur. Haqqında əlavə məlumat yoxdur.

Ağayev Seyidəmir Bəbir oğlu - 1914-cü ildə anadan olan S. Ağayev ixtisasca müəllim idi. Bu peşədə o, sıralıqdan rayon təhsil şöbəsinin müdirliyinədək yüksəlmişdir. Daha sonra rayon partiya komitəsinin II katibi olmuşdur. Müharibə başlananda digər partiya rəhbər işçiləri kimi o da

birincilər sırasında səfərbəyliyə alınaraq birbaşa ön cəbhəyə göndərilmişdir. O, 416-cı Taqanroq diviziyasının 1374-cü atıcı alayında siyasi işlər üzrə müavin idi. S. Ağayev uzun döyüş yolu keçmiş, 1945-ci il mayın əvvəllərində, qələbəyə az qalmış həlak olmuşdur. O, rütbəcə kapitan idi.

Seyidəmir Ağayev (solda) əmisi oğlu Mirzəbala Ağayevlə birlikdə

Ağaverdi Cəfər oğlu 1901-ci il təvəllüdüdür. Kolxozçu idi, sahə briqadiri işləyirdi. Ordu sıralarına 1942-ci ilin avqustunda çağırılmışdır. 1943-cü ilin əvvəllərində Kabardin-Balkarda bombardman zamanı həlak olmuşdur. Cəbhədə arabaçı idi.

Ağaverdi Kərbəlayi Murad oğlu 1899-cu ildə doğulmuşdur. Lökbatanda fəhlə işləyirdi. Cəbhəyə 1941-ci ildə səfərbər olunmuşdur.

Ağahüseynov Ağahüseyn Məlik oğlu 1918-ci ildəndir. Lökbatanda sürücü işləyirdi. Cəbhəyə 1941-ci ildə getmiş, 1943-cü ildə isə ölüm kağızı gəlmişdir.

Ağəliyev Yusif Güləli oğlu 1909-cu ildə anadan olmuşdur. Kolxozda çoban idi. 1942-ci ilin yanvarında cəbhəyə çağırılmış, 1943-cü ildə isə sonuncu məktubu gəlmişdir. Onun sənədlərini qızı Biki əziz xatirə kimi qoruyub saxlayır.

Ağəli Güləli oğlu 1918-ci il təvəllüdüdür. Əsgəri xidmətə 1939-cu ildə çağırılmış, sonra müharibə başladığına görə döyüş iştirakçısı olmuş, leytenant rütbəsinə qədər yüksəlmişdir. 1943-cü ildə məktublarının arası kəsilmişdir. Haqqında əlavə məlumat yoxdur.

Arzuman Məmmədcəfər oğlu 1900-cü ildə doğulmuşdur. Lökbatanda arabaçı işləyirdi. Cəbhəyə 1942-ci ildə getmişdir. Əlavə məlumat yoxdur.

Atamoğlan Əbdülkərim oğlu 1918-ci ildəndir. 1939-cu ildə əsgəri xidmətə yollanmış, daha sonra döyüş cəbhələrində iştirak etmişdir. 1943-cü ildən haqqında məlumat yoxdur.

Baba Əbdül oğlu 1914-cü ildə anadan olmuşdur. Lökbatanda sürücü işləyirdi. 1937-ci ildə ordu sıralarına çağırılıb, sonrakı taleyi cəbhə yollarına təsadüf edir. Haqqında əlavə məlumat yoxdur.

Baba Murad oğlu 1921-ci il təvəllüdüdür. Lökbatanda işləyirdi. Əsgəri xidmətə 1939-cu ildə getmişdir. Haqqında əlavə məlumat yoxdur.

Babaverdi Mirzəməmməd oğlu 1915-ci ildə doğulmuşdur. Gənlik illərindən qoçaqlığı ilə tanınan Babaverdi 1939-cu ildə ordu sıralarına yollanmış, sonra müharibə iştirakçısı olmuşdur. Onun qorxmazlığından döyüşçü dostları ağızdolusu danışmışlar.

Bağman Qərib oğlu 1912-ci ildəndir. Kolxozçu idi. 1941-ci ildə səfərbərliyə alınmış, 1943-cü ildə ölüm kağızı gəlmişdir.

Baxşəliyev Orucəli Sevdin oğlu 1922-ci ildə anadan olmuşdur. Orta məktəbi bitirmiş, sonra qısamüddətli pedaqoji kursu oxuyub tarix müəllimi ixtisasına yiyələnmişdir.

Şair təbiətli idi, şerlər yazırdı. 1941-ci ildə səfərbəyliyə alınmışdır. 416-cı Taqanroq diviziyasında döyüşən Orucəli 1945-ci ildə həlak olmuşdur.

Balakərim Dadaş oğlu 1912-ci il təvəllüdüdür. Lökbatanda işləyirdi. Cəbhəyə 1941-ci ildə çağırılmışdır. Haqqında əlavə məlumat yoxdur.

Balağa Ağaverdi oğlu 1899-cu ildə doğulmuşdur. Kolxozçu idi. Cəbhəyə 1943-ci ildə getmişdir. Haqqında əlavə məlumat yoxdur.

Bayram Mehdi oğlu 1908-ci ildəndir. Lökbatanda fəhlə işləyirdi. 1941-ci ildə səfərbəyliyə alınmış, 1943-cü ildə isə «qara kağız»ı gəlmişdir.

Bədəlov Tərqulu Cəfərqulu oğlu 1904-cü ildə anadan olmuşdur. Lökbatanda mədəndə fəhlə işləyirdi. 1941-ci ildə cəbhəyə yola düşmüş, ilk döyüşlərdə yaralanaraq bir müddət hospitalda müalicə olunub yenidən cəbhəyə getmişdir. 1942-ci ildə isə ondan xəbər əvəzinə ölüm kağızı gəlmişdir.

Bəşir Əlican oğlu 1911-ci il təvəllüdüdür. Lökbatanda qazma idarəsində fəhlə olub. 1943-ci il avqust ayının 28-də Sevastopol uğrunda gedən döyüşlərdə həlak olmuşdur.

Cəbrayıl İsmayıl oğlu 1922-ci ildə doğulmuşdur. Lökbatanda mədəndə sürücü işləyirdi. Cəbhəyə 1941-ci ildə getmişdir. Haqqında əlavə məlumat yoxdur.

Cəbrayıl Cəbrayıl Fərman oğlu 1913-cü ildəndir. Kolxozçu idi. 1939-cu ildə ordu sırasına çağırılmışdır. Haqqında əlavə məlumat yoxdur.

Dadaş Nəzər oğlu 1924-cü ildə anadan olmuşdur. 1941-ci ildə cəbhəyə yollanmış, 1942-ci ildə məktublarının arası kəsilmişdir. Haqqında əlavə məlumat yoxdur.

Əbülhəsən Həsənəli oğlu 1906-cı ildə doğulmuşdur. Cəbhəyə 1941-ci ildə getmişdir. Mühəribəyə qədər Lökbatanda mədəndə fəhlə işləmişdir.

Əbdülhüseyn Əsədulla oğlu 1912-ci il təvəllüdüdür. Neftçi fəhlə idi, qazma idarəsində çalışırdı. 1942-ci ilin

avqust ayında cəbhəyə göndərilmişdir. Mühəribəyə gəndəndə iki uşağı vardı. 8 fevral 1944-cü ildə ailəsinə göndərdiyi üçkünc məktubunda xoş və nikbin sözlər yazılmışdır. Həmin məktubu həyat yoldaşı indi də əziz xatirə kimi qoruyub saxlayır. Bu məktub alındıqdan sonra ailəyə Ə. Əsədulla oğlunun ölümü barədə kağız gəlmişdir. O, döyüş cəbhələrində orden və medallara layiq görülmüşdür.

Ələkbərov Əbülhəsən Məstan oğlu 1902-ci ildə anadan olmuşdur. 1942-ci ilin yanvarında mühəribəyə könüllü getmişdir. Həmin ilin iyun ayında Kırım tərəfdə itkin düşüb.

Ələsgər Həsən oğlu 1918-ci ildə doğulmuşdur. Mədəndə fəhlə işləyirdi. 1942-ci ildə cəbhəyə çağırılıb. Haqqında əlavə məlumat yoxdur.

Ələsgər Məlik oğlu 1921-ci ildəndir. Lökbatanda qazma idarəsində fəhlə işləyirdi. Mühəribəyə 1941-ci ildə səfərbər olunmuşdur. Haqqında əlavə məlumat yoxdur.

Əliyev Əli Bəyəli oğlu 1907-ci ildə anadan olmuşdur. Lökbatanda mədəndə işləyirdi. Cəbhəyə 1941-ci ildə səfərbər olunmuşdur. Haqqında əlavə məlumat yoxdur.

Əliyev Ələmdar Xudabaxış oğlu 1922-ci il təvəllüdüdür. Dmitrov adına zavodda mexanik işləyirdi. Əsgəri xidmətə 1942-ci ildə getmişdir. Stalinqrada döyüşlərində ağır yaralanmış, Saratovda hospitalda vəfat etmişdir. İşlədiyi zavodda adı xatirə lövhəsinə vurulmuşdur.

Əliyev Kərimbala Əli oğlu 1914-cü ildə doğulmuşdur. Lökbatanda mədəndə fəhlə işləyirdi. 1939-cu ildə hərbi xidmətə çağırılmışdır. Ondən sonra əlavə məlumat yoxdur. Qardaşı Şirzad onun əmək kitabçasını yadigar kimi qoruyub saxlayır.

Əliyev Rəcəb Nəzər oğlu 1923-cü ildə anadan olmuşdur. Lökbatanda işləyirdi. Cəbhəyə 1941-ci ildə səfərbər edilmişdir. Əlavə məlumat yoxdur.

Əlicanov Xancan Pircan oğlu 1922-ci il təvəllüdüdür. Lökbatanda mədəndə fəhlə işləyirdi. Mühəribədən əvvəl

sürücü peşəsinə də yiyələnmişdi. 1942-ci ildə səfərbərliyə alınmış, cəbhəyə göndərilmişdir. Baş serjant idi. Cəbhədə sürücü olub. Stalinqrad döyüşlərində iştirak etmiş, 1942-ci ilin sonlarında ölüm kağızı alınmışdır.

Əliqulu Məlik oğlu 1917-ci ildə doğulmuşdur. İnşaat işlərində, kolxozda və mədəndə işləmişdir. 1943-cü ildə müharibəyə getmişdir. Haqqında əlavə məlumat yodur.

Əliyoldaş Həmid oğlu 1912-ci ildəndir. Lökbatanda fəhlə işləyirdi. Cəbhəyə 1942-ci ildə səfərbər olunmuşdur. Əlavə məlumat yoxdur.

Əliyoldaş Zərbəli oğlu 1910-cu ildə anadan olmuşdur. Neftçi idi. Cəbhəyə 14 mart 1942-ci il tarixdə getmişdir. Sonuncu məktubu Mozdok ətrafından gəlmişdir. Haqqında başqa məlumat yoxdur.

Əmiqədəş Süleyman oğlu 1912-ci il təvəllüdüdür. Kolxozda çoban idi. Cəbhəyə 1942-ci ildə səfərbər olunmuşdur. Haqqında əlavə məlumat yoxdur.

Əmrahov Əmrah Cəlil oğlu 1918-ci ildə doğulmuşdur. Fəal ictimaiyyətçi idi. Kəndin mədəni-kütləvi tədbirlərində əsas təşkilatçılardan biri olurdu. Kənd sovetində katib vəzifəsində çalışan Əmrah müharibənin ilk aylarında əhali qarşısında kütləvi müdafiə tədbirləri mövzusunda çıxışlar edir, bu barədə söhbətlər aparırdı. O, 1942-ci ilin 12 yanvarında cəbhəyə yola düşmüş, 1943-cü ildə isə məktublarının arası kəsilmişdir. İtkin düşməsi güman olunur. Bacısı Püstə onun şəkil və məktublarını qardaş yadigarı kimi əzizləyib saxlayır.

Əsgərov Əsgər Tahir oğlu 1910-cu ildəndir. Lökbatanda işləyirdi. Neftçi idi. Cəbhəyə 1941-ci ildə getmişdir. Haqqında əlavə məlumat yoxdur.

Əsrəf Sahab oğlu 1917-ci ildə anadan olmuşdur. Lökbatanda qazma idarəsində çalışırdı. Ordu sıralarına 1939-cu ildə çağırılmışdır. Kursk döyüşlərində həlak olub (1943-cü ilin, iyul-avqust ayları).

Fərman Rəhman oğlu 1912-ci il təvəllüdüdür. Kolxozda çoban idi. Cəbhəyə 1942-ci ildə çağırılmışdır. Qafqaz uğrunda döyüşlərin birində ağır yaralanmış, Dərbənddə hospitalda müalicə olunduqdan sonra yenidən ön cəbhəyə yollanmışdır. Haqqında əlavə məlumat yoxdur.

Firuz Fərzəli oğlu 1923-cü ildə doğulmuşdur. Cəbhəyə 1943-cü ildə səfərbər olunmuşdur. Haqqında əlavə məlumat yoxdur.

Güləli Məşədi Xalıq oğlu 1919-cu ildəndir. Ordu sıralarına 1939-cu ildə çağırılmışdır. 1941-ci ilin sonlarında Moskva yaxınlığında gedən döyüşlərin birində həlak olmuşdur.

Güləli Şərfəli oğlu 1922-ci ildə anadan olmuşdur. Lökbatanda mədəndə işləyirdi. Cəbhəyə 1941-ci ildə səfərbər edilmişdir. Əlavə məlumat yoxdur.

Hacıbaba İbrahim oğlu 1924-cü il təvəllüdüdür. Müharibəyə qədər kənddə poçtalyon işləyirdi. Ordu sıralarına 1942-ci ildə çağırılmışdır. Haqqında əlavə məlumat yoxdur.

Hacəli Cənnət oğlu 1925-ci ildə doğulmuşdur. Kənd məktəbində təhsilini başa vurub Bakıda maşınqayırma texnikumuna daxil olmuş, daha sonra kənddə kolxozda qısa müddət mühasib işləmişdir. 1943-cü il fevralın 23-də ordu sıralarına çağırılmış, həmin ilin sonlarında Azov dənizi ətrafından axırıncı məktubu gəlmişdir. H. Cənnətoğlu mayorun adyutantı idi.

Qardaşı Fətəli deyir ki, bir sürücü kimi Hacəlinin döyüşdüyü ərazilərdə çox olmuşam. Hər dəfə də müxtəlif şəhərlərin qardaşlıq qəbiristanlığını, abidələrin üzərindəki adları diqqətlə oxumuşam, təəssüf ki, onun adına rast gəlməmişəm.

Hacıverdi Murad oğlu 1904-cü ildəndir. Lökbatanda qazma idarəsində işləyirdi. 1941-ci ildə cəbhəyə ilk gedənlərdən biridir. Krım cəbhəsindən məktubları gəlib. 1944-cü ildə isə ailəsi itkin kağızını almışdır.

Həbib Məmməd oğlu 1923-cü ildə anadan olmuşdur. 1943-cü ildə əsgəri xidmətə çağırılmışdır. O, 416-cı Taqanroq diviziyasında döyüşmüşdür. Mahaçqalada qardaşlıq qəbiristanlığında dəfn olunmuşdur. Qardaşı Saday deyir ki, onun dəfn ünvanı son illərdə qəzet vasitəsi ilə məlum olmuşdur. Qardaşı və digər yaxın adamları qəbri ziyarət etmişlər.

Həbib Süleyman oğlu 1910-cu il təvəllüdüdür. Lökbatanda əsaslı təmir idarəsində xarrat işləyirdi. 1942-ci ildə səfərbərliyə alınmışdır. Haqqında əlavə məlumat yoxdur.

Həmid Məmmədi oğlu 1909-cu ildə doğulmuşdur. 1941-ci ildə cəbhəyə getmiş, ondan sonra heç bir məlumat yoxdur.

Həsən Mahmud oğlu 1922-ci ildəndir. Lökbatanda sürücü işləyirdi. Ordu sıralarına 1941-ci ildə çağırılmışdır. Sonrakı taleyi barədə heç bir məlumat yoxdur.

Həsənağa Oruc oğlu 1916-cı ildə anadan olmuşdur. Lökbatanda qaz idarəsində işləyirdi. 1939-cu ildə ordu sıralarına çağırılmışdır. Əlavə məlumat yoxdur.

Həzərov Dünyamalı Güləli oğlu 1904-cü il təvəllüdüdür. Kolxozda çoban idi. 1942-ci il mart ayının 21-i cəbhəyə yola düşmüşdür. 1943-cü ilin fevral ayının 6-da Mozdok ətrafında həlak olub.

Hüseynov Əlağa Babaverdi oğlu 1905-ci ildə doğulmuşdur. Kəndin ziyahlarından biri idi. Əlağa əvvəl zootexnik, daha sonra baytar həkim ixtisasına yiyələnmişdir. 17 mart 1942-ci ildə ordu sıralarına çağırılmış, əvvəl 6 ay müddətində sovet qoşun hissələri tərkibində İranda xidmət etmiş, sonra ön atəş xəttinə göndərilmişdir. O, Mozdok ətrafında yaralanmış, Şəmkirdə hospitalda müalicə olunduqdan sonra yenidən döyüş hissəsinə qayıtmışdır. 1943-cü ilin yayında ölüm kağızı gəlmişdir.

Hüseynov Əlif Kərbəlayi Hüseyn oğlu 1918-ci ildəndir. Kənddə montyor işləmişdir. 1941-ci ildə cəbhəyə səfərbər olunmuşdur. Əlavə məlumat yoxdur. O, kimsəsiz idi.

Bir vaxtlar onun yaşadığı ev müharibənin acı nəticəsi kimi, viranəyə çevrilmiş yurd kimi nişanə olaraq hələ də qalmaqdadır. Sanki bu uçuq bina öz görkəmi ilə müharibəyə nifrət yağdırır. Müharibənin törətdiyi faciələrə bariz nümunə kimi bu binanın gələcək nəsillərə görk üçün qorunub saxlanması böyük təsir vasitəsi olardı.

Hüseynov Hacıverdi Ağahüseyn oğlu 1923-cü ildə anadan olmuşdur. Orta məktəbi bitirdikdən sonra Bakı Energetika Texnikumuna daxil olmuş və oranı müvəffəqiyyətlə bitirmişdir. O, müharibəyə gedəndə 19 yaşı vardı. Hacıverdi Suxumidə komandirlər hazırlayan məktəbdə oxumuş, buradan rabitəçi zabit kimi birbaşa cəbhəyə yollanmışdır.

Qobulular Baba Hüseynov (solda) və Mahmud Hüseyn oğlu (sağda) Hacıverdi Hüseynovun qəbri önündə. Ümumiyyətlə, qohumları və həmyerliləri H.Hüseynovun qəbrini tez-tez ziyarət etmişlər

H. Hüseynov mahir bir rabitəçi kimi tezliklə diviziya komandirlərinin etimadını qazanmış və rabitəçilər bölməsinə komandir təyin olunmuşdur. Onun bölməsi ağır döyüşlərdə qoşunlar arasında əlaqənin möhkəmləndirilməsində

çox iş görmüşdü. Dnepr uğrunda gedən vuruşmalarda Hacıverdinin bölməsi dəfələrlə fərqlənmiş və bir sıra qəhrəmanlıqlar göstərmişdir. H. Hüseyinov 1943-cü il oktyabrın 20-də ağır döyüşlərin birində həlak olmuşdur.

Onun məzarı Ukraynanın Dnepropetrovsk vilayəti Sarıçansk rayonunun Ratselo kəndindədir. Qəbrinin baş daşına qızılı hərflərlə yazılmışdır: «Burada mərd azərbaycanlı balası Hacıverdi Ağahüseyn oğlu Hüseyinov uyuyur».

Hüseyinov Məmmədəmin Əlihüseyn oğlu 1909-cu il təvəllüdüdür. Lökbatanda qazma idarəsində işləyirdi. 1942-ci ilin iyun ayında səfərbərliyə alınmışdır. Ondən Qara dəniz tərəfdən tək cə bir məktub gəldi. Sonrakı taleyi naməlumdur.

Xankərəm Pənah oğlu 1900-cü ildə doğulmuşdur. Kolxozçu idi. 1941-ci ildə cəbhəyə gedib. Sonuncu məktubu Kerç döyüşlərindən gəlmişdir (1942-ci il).

Xələf Əbdülcəni oğlu 1906-cı ildəndir. Kolxozçu idi. Əhdəsində qoca valideynlər və azyaşlı uşaqlar olmasına baxmayaraq o, cəbhəyə könüllü getmişdir. 1942-ci ilin yanvarında müharibəyə yola düşən X. Əbdülcəni oğlunun 1943-cü ildə itkin kağızı gəlmişdir.

Xəlilov Xəlil Əmirəhməd oğlu 1903-cü ildə anadan olmuşdur. Lökbatanda işləyirdi. Cəbhəyə 1941-ci ildə yola düşmüşdür. O, 416-cı Taqanroq diviziyasının tərkibində vuruşmuşdur. 1942-ci il fevralın əvvəllərində ağır döyüşlərin birində yaralanmış və müalicə üçün Bakıya – hospitala göndərilmişdir. X. Xəlilov fevralın 28-də hospitalda vəfat etmişdir. Məzarı Bakıdadır.

Xubyar Pircan oğlu 1918-ci il təvəllüdüdür. Kolxozda çoban idi. Ordu sıralarına 1939-cu ildə getmişdir. Əsgəri xidmətinin başa çatmasına altı ay qalmış Böyük Vətən müharibəsi başlanmışdır. Onun sonrakı sorağı döyüş cəbhələrindən gəlmişdir. Sonuncu məktubu Vorosilovqradan alınmışdır. Haqqında əlavə məlumat yoxdur.

İbrahim Mirzə oğlu 1924-cü ildə doğulmuşdur. Kolxozda çoban idi. Cəbhəyə 1942-ci ildə gedib, 1943-cü ildə isə Mozdok ətrafından itkin kağızı gəlmişdir.

İmamverdi Bəndəli oğlu 1903-cü ildəndir. Kolxozda işləyirdi. Cəbhəyə 1941-ci ildə səfərbər olunmuşdur. 1944-cü ildə itkin düşməsi barədə məlumat ailəsinə çatdırılmışdır. Sonrakı taleyi naməlumdur.

İmamverdi Həcəli oğlu 1910-cu ildə anadan olmuşdur. Kolxozda çalışırdı. 1941-ci ildə cəbhəyə səfərbər olunanlar sırasındadır. Haqqında əlavə məlumat yoxdur.

İsgəndərov Səməd Əbdül oğlu 1914-cü il təvəllüdüdür. Lökbatanda sürücü işləyib. 1940-cı ildə hərbi xidmətə çağırılıb. Sonrakı həyat yolu döyüş cəbhələrindən keçir. O, Belqorod vuruşmalarında həlak olmuş və burada qardaşlıq qəbiristanlığında dəfn edilmişdir.

İsayev İmdalı Kəlbəli oğlu 1919-cu ildə doğulmuşdur. Kolxozda işləyirdi. Cəbhəyə 1941-ci ildə çağırılmışdır. O, 21 aprel 1944-cü ildə həlak olmuşdur. Qəbri Belorusiyanın Polesko vilayəti Kalinkovisnovo rayonu Xutyam kənd qəbiristanlığındadır.

İsmayıl Mədət oğlu 1920-ci ildəndir. 1940-cı ildə əsgəri xidmətə çağırılmışdır. Əlavə məlumat yoxdur.

İslamov Zülfəli Fəzi oğlu 1920-ci ildə anadan olmuşdur. 1941-ci ildə cəbhəyə səfərbərliyə alınıb. Deyilənə görə döyüş yolu Almaniyə ərazisinə qədər uzanmışdır.

Kərimov Nuhbala Seydi oğlu 1918-ci il təvəllüdüdür. Lökbatanda fəhlə işləyirdi. 1940-cı ildə hərbi xidmətə çağırılıb. Sonrakı taleyi naməlumdur.

Kəlbəliyev Balakərim Şərfəli oğlu 1923-cü ildə doğulmuşdur. Lökbatanda mədəndə operator işləyirdi. Cəbhəyə 1942-ci ildə gedib. Qardaşı Hüseyinə deyir ki, təxminən 50-ci illərin əvvəllərində onun itkin kağızını aldıq.

Qasimov Qasım Balağa oğlu 1923-cü ildəndir. Lökbatanda işləyirdi. 1942-ci ildə səfərbər olunub. Haqqında əlavə məlumat yoxdur.

Qəhrəman Salman oğlu 1914-cü ildə anadan olmuşdur. Lökbatanda qazma idarəsində işləyirdi. Cəbhəyə müharibənin ilk ilində səfərbər olunub. 1943-cü ilin yanvar ayında ailəsi itkin kağızı almışdır.

Qubad Əhməd oğlu 1921-ci il təvəllüdüdür. 1939-cu ildə ordu sıralarına çağırılıb. Haqqında əlavə məlumat yoxdur.

Quliyev Pirqulu Əliseyran oğlu 1921-ci ildə doğulmuşdur. Lökbatanda mədəndə fəhlə işləyirdi. Cəbhəyə 1941-ci ildə gedib. 1942-ci ildə yaralanmış, sonra yenidən cəbhəyə yollanmışdır. 1 sentyabr 1943-cü il tarixdə Xarkov vilayətində həlak olmuşdur.

Qüdrət Əliabbas oğlu 1914-cü ildəndir. Lökbatanda mədəndə fəhlə işləyirdi. Cəbhəyə 1941-ci ildə çağırılmışdır. Haqqında əlavə məlumat yoxdur.

Məmmədqulu Abbas oğlu 1924-cü ildə anadan olmuşdur. Cəbhəyə 1941-ci ildə çağırılmışdır. Haqqında əlavə məlumat yoxdur.

Məmmədov Əli Dadaş oğlu 1901-ci il təvəllüdüdür. Satıcı olub, kənddə hörmət-izzət sahibi idi, cavanlar ona ehtiramla «Əli dayı» deyə müraciət edirdilər. 1942-ci ilin fevral ayında cəbhəyə göndərilmişdir. Həmin ilin sonunda onun Krasnodar tərəfdən ölüm kağızı gəlmişdir.

Məmmədəli İsgəndər oğlu 1922-ci ildə doğulmuşdur. Lökbatanda mədəndə fəhlə işləyirdi. Cəbhəyə 1941-ci ildə könüllü gedənlər sırasındadır. Onun 1942-ci ildə ölüm kağızı alınmışdır.

Məmmədov Məlik Etibar oğlu 1920-ci ildəndir. Ordu sıralarına 1941-ci ildə getmişdir. O, cəbhədə kiçik zabıt rütbəsində idi. Müharibənin sonunda itkin düşmüşdür. Məliyın Kiyevdə ailəsi, qızı və nəvələri vardır. Bir neçə il bundan əvvəl onun qızı Qobuya gəlib atasının kəndini görmüş və yaxın qohumları ilə görüşmüşdür.

Məmmədov Məmmədqulu Mirzəqulu oğlu 1900-cü ildə anadan olmuşdur. 1939-cu ildə əsgəri xidmətə çağırılmış,

sonra ordu sıralarından tərxis olunmuşdur. 7 aprel 1942-ci ildə yenidən cəbhəyə səfərbər edilmişdir. 1943-cü ildə Kırım tərəfdən itkin kağızı gəlmişdir. Haqqında əlavə məlumat yoxdur.

Məmmədhusəyn Soltan oğlu 1912-ci il təvəllüdüdür. Kolxozda çoban idi. 1942-ci ilin yanvar ayında cəbhəyə yola düşmüşdür. Elə həmin il Kerç döyüşlərində həlak olmuşdur. Haqqında əlavə məlumat yoxdur. Yaddaşlarda çalışqan və səxavətli bir insan kimi qalmışdır.

Məstanov Məstan Aslan oğlu 1912-ci ildə doğulmuşdur. Ziyalı idi, dil-ədəbiyyat müəllimi ixtisasına yiyələnmişdi. Dəvəçi rayonunun Zeyvə kəndində dərs deyirdi. 1941-ci ildə səfərbər olunmuşdur. Haqqında əlavə məlumat yoxdur.

Mikayıl Baləhməd oğlu 1915-ci ildəndir. Lökbatanda fəhlə işləyirdi. Cəbhəyə 1941-ci ildə getmişdir. O, əvvəlcə sovet qoşunları tərkibində İranda, 1943-cü ildən isə döyüşən orduda olmuşdur. Elə həmin il onun ölüm kağızı alınmışdır.

Mikayılov İsmixan Mehbalı oğlu 1916-cı ildə anadan olmuşdur. Lökbatanda mədəndə fəhlə işləyirdi. Ordu sıralarına 1939-cu ildə çağırılmışdır. Haqqında daha başqa məlumat yoxdur.

Mikayılov Mikayıl Ağəli oğlu 1923-cü il təvəllüdüdür. Lökbatanda mədəndə traktorçu idi. 1942-ci ilin iyununda səfərbərliyə alınıb. 1945-ci il mart ayının 15-də ölüm kağızı gəlmişdir.

Mollağa Gülağa oğlu 1923-cü ildə doğulmuşdur. Lökbatanda işləyirdi. Cəbhəyə müharibənin elə ilk ilində yola düşmüşdür. Haqqında əlavə məlumat yoxdur.

Mirzə Ağadadaş oğlu 1915-ci ildəndir. Ordu sıralarına 1939-cu ildə çağırılmışdır. 1940-cı ildə 24 günlükə məzuniyyətə buraxılmış, sonra yenidən əsgəri xidmətini davam etdirmişdir. Tərxis olunmağa azca qalmış müharibə başlamış və beləliklə, onu da döyüş cəbhəsinə göndərmişlər.

1943-cü ildə Leninqrad altından sonuncu məktubu gəlib. Haqqında əlavə məlumat yoxdur.

Mirzəcan Hüseynbala oğlu 1915-ci ildə anadan olmuşdur. Lökbatanda montyor işləyirdi. Sonra sürücülük kursunu da bitirib. 1939-cu ildə əsgəri xidmətə çağırılıb. Tərxis olunmasına 2 ay qalmış nümunəvi qulluğuna görə ona verilmiş məzuniyyətdən imtina etmiş, «onsuz da tezliklə evə birdəfəlik gedəcəyəm» demişdir. Sonra müharibənin qəfil başlanması onun da arzularını alt-üst etmişdir. Ailəsinə göndərdiyi məktublarda sonsuz nikbinlik və qələbəyə inam var. Sonuncu kağızı Mozdok ətrafından 1943-cü ildə gəlmişdir. Qızı Elmira atasının məktublarını əzizləyə-əzizləyə saxlayır. Onun itkin düşməsi güman edilir. M. Hüseynbala oğlunun olduqca xoşagəlimli görkəmi və məlahətli səsi varmış. El şənliklərində daim onu oxudarmışlar.

Mirzəhəsən Əlağa oğlu 1921-ci il təvəllüdüdür. Qısa müddətli hərbi hazırlıq kursunda oxuduqdan sonra 1941-ci ildə cəbhəyə yola düşmüşdür. Haqqında əlavə məlumat yoxdur.

Muxtarov Əli Niftəli oğlu 1910-cu ildə doğulmuşdur. Ziyalı idi. Pedaqoji texnikumu bitirib bir müddət Qonaqkənddə müəllimlik etmişdir. 1937-ci ildən 1941-ci ilədək isə Qobuda dərs demişdir. O, müharibəyə könüllü ilk gədənələr sırasındadır. Haqqında əlavə məlumat yoxdur.

Muxtar Məşədi Növrüz oğlu 1922-ci ildəndir. Lökbatanda zavodda fəhlə işləyirdi. Cəbhəyə 1941-ci ildə səfərbər olunmuşdur. Cəmi iki-üç məktubu gəlmiş, sonrakı taleyi isə naməlum qalmışdır.

Murad Ağaverdi oğlu 1920-ci ildə anadan olmuşdur. Lökbatanda mədəndə fəhlə işləyirdi. Cəbhəyə 1941-ci ildə səfərbər olunmuşdur. Haqqında əlavə məlumat yoxdur.

Murad Vəli oğlu 1911-ci il təvəllüdüdür. Cəbhəyə 1942-ci ildə getmişdir. Haqqında əlavə məlumat yoxdur.

Mustafa Qəni oğlu 1914-cü ildə doğulmuşdur. 1939-cu ildə hərbi xidmətə çağırılmışdır. Haqqında əlavə məlumat yoxdur.

Mütəllimov Mirzəbala Kərbəlayi Mütəllim oğlu 1917-ci ildəndir. Lökbatanda fəhlə işləyirdi. Cəbhəyə 1941-ci ildə göndərilmişdir. Haqqında əlavə məlumat yoxdur.

Müzəffər Məmmədcəfər oğlu 1903-cü ildə anadan olmuşdur. Kolxozda işləyirdi. 1943-cü ildə cəbhəyə səfərbər olunmuşdur. Həyat yoldaşı Anabacı Ağaverdi qızı deyir ki, Müzəffərin itkin kağızı müharibədən sonra gəldi. Haqqında başqa məlumat yoxdur.

Nəcəf Zülfəli oğlu 1919-cu il təvəllüdüdür. 1940-cı ildə hərbi xidmətə çağırılmışdır. Əlavə məlumat yoxdur.

Nəriman Məcnun oğlu 1901-ci ildə doğulmuşdur. Kolxozda çoban idi. 1941-ci ilin mart ayında ordu sıralarına çağırılmışdır. 1943-cü ildə ölüm xəbəri alınmışdır.

Nəzərəli Heydər oğlu 1913-cü ildəndir. Orta ixtisas təhsilli mühəndis olub. 1939-cu ildə ordu sıralarına çağırılmışdır. 1943-cü ildə Novoçerkaskdan sonuncu məktubu gəlib. Rütbəsi kiçik leytenant idi. Haqqında başqa məlumat yoxdur.

Nəsrullayev Nəsrulla Məmməd oğlu 1907-ci ildə anadan olmuşdur. N. Nəsrullayev hələ gənc ikən bacarıq və təşkilatçılıq qabiliyyətinə görə nüfuz sahibi idi. Heç təsadüfi deyil ki, 1930-cu illərin sonlarında ona yüksək etimad göstərilib keçmiş Molotov (indiki Qaradağ) rayonuna ikinci katib vəzifəsinə irəli çəkmişdilər. Sonra onu təhsilini artırmaq məqsədilə Moskva ali partiya məktəbinə oxumağa göndərmişlər. 1941-ci ildə müharibə başlananda kommunistlərin birbaşa cəbhənin ön xəttinə göndərilməsi qərarına əsasən o da bir çox həmkarı kimi döyüşən orduya yollanmış və burada alayın siyasi işlər üzrə komandir müavini olmuşdur. O illərdə əsgərlərdə döyüş qabiliyyətinin və qələbəyə inamın artırılmasında partiya çağırışının, siyasi sözün gücü

olduqca yüksək idi. Siyasi rəhbər kimi N. Nəsrullayev də belə bir qüvvədən çox məharətlə istifadə edirdi. O, 1942-ci ildə döyüşlərin birində qəhrəmanlıqla həlak olmuşdur.

Niftəli Nemət oğlu 1916-cı il təvəllüdüdür. Lökbatanda fəhlə işləyirdi. 1939-cu ildə ordu sıralarına çağırılmışdır. Sonrakı taleyi barədə əlavə məlumat yoxdur.

Novruzov Gündüz Novruz oğlu 1924-cü ildə doğulmuşdur. 1942-ci ildə cəbhəyə səfərbərliyə alınmışdır. 1943-cü ildə sonuncu məktubu gəlib. Haqqında əlavə məlumat yoxdur.

Novruzəli Hüseynbala oğlu 1920-ci ildəndir. Lökbatanda elektrik şəbəkəsində işləyirdi. Cəbhəyə 1941-ci ildə səfərbər olunmuşdur. Tankçı idi. 1944-cü il iyunun 7-də o, döyüş zamanı idarə etdiyi tankla bərabər yanmış, heç cür xilas ola bilməmişdir. Bu məlumatı döyüşçü yoldaşları məktub vasitəsilə onun ailəsinə çatdırmışlar.

Novruzov Novruzəli Şükür oğlu 1912-ci ildə anadan olmuşdur. Kolxozda hesabdar vəzifəsində işləyirdi. Cəbhəyə 1941-ci ildə səfərbər olunmuşdur. 1942-ci il fevralın 16-da onun həlak olması barədə ailəsinə kağız göndərilmişdir.

Orucov Tağı Muxtar oğlu 1914-cü il təvəllüdüdür. İctimai işlərdə fəallıq göstərirdi. Komsomol işçisi idi. 1939-cu ildə ordu sıralarına çağırılmışdır. Onun ölümü barədə kağız 1942-ci ildə alınmışdır.

Pircanov Pircan Əliyoldaş oğlu 1919-cu ildə doğulmuşdur. Lökbatanda nəqliyyat sexində təmir ustası idi. Cəbhəyə 1941-ci ildə səfərbər olunmuşdur. Qara dəniz donanmasında xidmət edib. 1944-cü ildə itkin düşməsi haqqında məlumat alınmışdır. Ondan sonra haqqında əlavə məlumat əldə edilməmişdir.

Pirqulu Mirzəqulu oğlu 1907-ci ildəndir. Lökbatanda mədəndə işləyirdi. Cəbhəyə ilk yollananlar sırasındadır. 1942-ci ildə onun ölümü barədə kağız gəlmişdir.

Pirverdi Baba oğlu 1905-ci ildə anadan olmuşdur. Ordu sıralarına 1939-cu ildə getmişdir. Haqqında əlavə məlumat yoxdur.

Rəhim Babəş oğlu 1912-ci il təvəllüdüdür. Ziyalı idi. Müəllim kimi Qonaqkənddə maarif sahəsində çalışırdı. Cəbhəyə 1942-ci ildə səfərbərliyə alınmış, Stalinqrad döyüşlərində həlak olmuşdur.

Rəhim İmamverdi oğlu 1920-ci ildəndir. Lökbatanda boru bazasında işləyirdi. Ordu sıralarına 1938-ci ildə çağırılmışdır. Sonrakı əsgəri həyatı müharibə illərinə təsadüf edir. Ailəsinə itkin kağızı 1944-cü il mart ayında gəlmişdir. Qızı Umnisə Hüseynova danışır ki, 60-cı illərdən atam haqqında ətraflı məlumat öyrənmək istəyi ilə müxtəlif ünvanlara sorğu göndərdim. İllərlə inadlı və gərgin axtarışdan sonra, nəhayət, 1986-cı ildə Ukrayna məktəblilərindən «qırmızı ləpirçilər»dən («qırmızı ləpirçilər» pioner yaşlı məktəblilərdən ibarət olub keçmiş döyüşçülər, əsasən İkinci dünya müharibəsi döyüşçüləri haqqında məlumatlar toplayırdılar) məktub aldım. Məlum oldu ki, atam 1943-cü il dekabrın 22-dən 23-nə keçən gecə bombardman nəticəsində həlak olmuş və Xerson vilayəti Qornoteyevsk rayonunun Solomka kəndində qardaşlıq qəbiristanlığında dəfn olunmuşdur. Həmin kəndi faşistlər yerlə yeksan etmişlər.

Sadiqov Mirzəməhdi Hacığa oğlu 1904-cü ildə anadan olmuşdur. Kolxozda işləyirdi. Kəndin ilk traktorçularından biri idi. Cəbhəyə 1941-ci ildə səfərbər olunmuşdur. Haqqında əlavə məlumat yoxdur.

Sadiqov Rzaqulu Hacığa oğlu 1912-ci il təvəllüdüdür. 1942-ci ilin noyabrında səfərbər edilmişdir. 1943-cü ildə Kerçdən məktubu gəlmişdir. Kırımda o, əsir alınmış, Macarıstana düşərgəyə göndərilmişdir. 1945-ci ilin fevralında sovet ordusu əsirləri azad edərək onları ön atəş xəttinə göndərmişlər. 1945-ci ilin martında isə onun ölüm kağızı alınmışdır.

Salar Məlik oğlu 1924-cü ildə doğulmuşdur. Məlik Hacı Ağahüseyn oğlunun cəbhəyə yola saldığı 4 oğuldan

biridir. Onun 1942-ci ildə itkin kağızı gəlmişdir. Haqqında əlavə məlumat yoxdur.

Seyran Məcnun oğlu 1903-cü ildəndir. Kolxozda işləyirdi. Cəbhəyə 1941-ci ildə səfərbər olunmuşdur. 1943-cü ildə itkin kağızı alınmışdır.

Səfərov Abgül Sahibcan oğlu 1920-ci ildə anadan olmuşdur. Cəbhəyə 1941-ci ildə səfərbərliyə alınmışdır. Ondan sonra haqqında əlavə məlumat yoxdur.

Səfərov Əli Səfərli oğlu 1915-ci il təvəllüdüdür. Lökbatanda fəhlə işləyirdi. 1942-ci ildə cəbhəyə getmişdir. Məktubları Sevastopoldan gəlirdi. Qardaşı Əlağa Rusiyanın bir çox qardaşlıq qəbiristanlıqlarını gəzərsə də heç bir yerdə ondan məlumat tapa bilməmişdir.

Səfərov Mənsur Sahibcan oğlu 1922-ci ildə doğulmuşdur. Lökbatanda işləyirdi. Cəbhəyə 1942-ci ildə səfərbərliyə alınmışdır. Haqqında əlavə məlumat yoxdur.

Səfərov Şixəli Baləmi oğlu 1917-ci ildəndir. Bakı fərdşerlik məktəbində təhsil alırdı. 1942-ci ilin yayında cəbhəyə səfərbər olunub. Onun döyüş yolu çox qısa olub. Həmin ilin payızında Krimdən Şixəlinin itkin kağızı gəldi. Haqqında əlavə məlumat yoxdur.

Səmədov Atamalı Məcid oğlu 1903-cü ildə anadan olmuşdur. Cəbhəyə 1942-ci ildə səfərbər edilmişdir. Baş serjant idi; vzvod komandirinin müavini kimi əsgəri bölməyə rəhbərlik edirdi. O, Saratov ətrafında gedən döyüşlərin birində – 1942-ci il iyun ayının 13-də Krasno-Kut şəhərində ağır yaralanmışdır. O, 16 sentyabr 1942-ci ildə həlak olmuş, adı çəkilən həmin şəhərin qardaşlıq qəbiristanlığında dəfn edilmişdir.

Səmədov Süleyman Soltanəhməd oğlu 1917-ci il təvəllüdüdür. Peşəsi sürücü idi. Cəbhəyə 1941-ci ildə səfərbərliyə alınmışdır. Haqqında əlavə məlumat yoxdur.

Soltanov Abdulla Ağakışi oğlu 1918-ci ildə doğulmuşdur. Kolxozda çoban idi. Ordu sıralarına 1939-cu ildə çağırılmışdır. Haqqında əlavə məlumat yoxdur.

Soltanov Əlağa Sübhan oğlu 1918-ci ildəndir. Kolxozda arabaçı idi. Cəbhəyə ilk gedənlərdən biridir. 1944-cü il sentyabrın 23-də Bessarabiyadan ölüm kağızı gəlmişdir.

Soltanov Məmməd Əlibala oğlu 10 yanvar 1920-ci ildə anadan olmuşdur. Bakıda N. Nərimanov adına Sənaye Toxuculuq Texnikumunu bitirmiş, az müddət toxuculuq kombinatında işləmişdir. O, müəllim olmaq arzusu ilə ADU-nun filologiya fakültəsinə qəbul olunsa da orada çox oxuya bilməmişdir. 1941-ci ilin noyabr ayında, I kursda ikən onu səfərbər edərək ön cəbhəyə göndərmişlər. 13 aprel 1944-cü ildə Kalinin (Tver) vilayətindən onun ölümü barədə kağız alınmışdır. M. Soltanov şair təbiətli idi. Qardaşı Gülhüseyn müəllimdə onun şerlərindən bəzi nümunələr qalmışdır.

Soltanov Ağacan Fərzəli oğlu 1901-ci il təvəllüdüdür. Ordu sıralarına 1939-cu ildə çağırılmışdır. Kerç döyüşlərində yaralanmışdır. Haqqında əlavə məlumat yoxdur.

Sübhan Salman oğlu 1901-ci ildə doğulmuşdur. Kolxozda işləyirdi. Cəbhəyə 1941-ci ildə səfərbər edilmişdir. Haqqında əlavə məlumat yoxdur.

Şıxbabayev Həmid Şıxbaba oğlu 1912-ci ildəndir. Kənddə çilingər idi, su işlərinə nəzarət edirdi. 1943-cü ildə həlak olmuşdur. Haqqında əlavə məlumat yoxdur. Kənd qəbiristanlığında rəmzi qəbri onun doğmaları üçün təsəlli və ziyarət yeridir.

Şirəliyev Şirəli Güləli oğlu 1920-ci ildə anadan olmuşdur. Lökbatanda orta məktəbi bitirdikdən sonra pedaqoji kursda oxuyub müəllim ixtisası almışdır. Az müddət Qobu orta məktəbində fənn müəllimi və pioner baş dəstə rəhbəri işləmişdir. Cəbhəyə 1941-ci ildə səfərbər edilmişdir. Rütbəsi kiçik leytenant idi, 416-cı Taqanroq diviziyasının tərkibində vuruşmuş, Kerç döyüşlərində yaralanmışdır. Haqqında əlavə məlumat yoxdur.

Şükür İslam oğlu 1899-cu il təvəllüdüdür. 1941-ci ildə cəbhəyə yollanmışdır. 416-cı Taqanroq diviziyasının dö-

yüçsüsü olub. 1943-cü ildə itkin kağızı gəlmişdir. Haqqında əlavə məlumat yoxdur.

Tağı Əbdülkərim oğlu 1920-ci ildə doğulmuşdur. Sürücü işləyirdi. 15 may 1941-ci ildə ordu sıralarına əsgəri xidmətə getmişdir. 1943-cü ilin mart ayında sonuncu məktubu alınmışdır. Haqqında əlavə məlumat yoxdur.

Teymur Murtuza oğlu 1915-ci ildəndir. Kolxozda işləyirdi. Hərbi qulluğa 1939-cu ildə çağırılmışdır. 1945-ci ildə ölüm kağızı gəlmişdir.

Yasəf Ələkbər oğlu 1918-ci ildə anadan olmuşdur. Lökbatanda mədəndə işləyirdi. Ordu sıralarına 1939-cu ildə çağırılmışdır. O vaxtdan bəri ondan heç bir məlumat yoxdur.

Yusif Rəcəb oğlu 1912-ci ildə anadan olmuşdur. Cəbhəyə 1941-ci ildə səfərbər olunmuşdur. Haqqında əlavə məlumat yoxdur.

Zeynalabdin Şəkər oğlu 1910-cu ildə doğulmuşdur. Kolxozda işləyirdi. 1939-cu ildə ordu sıralarına çağırılmışdır. Əsgəri borcunu ödəyib gəldikdən 40 gün sonra 1941-ci ilin Böyük Vətən müharibəsi başlanmışdır. O da ilk günlərdə səfərbər olunan döyüşçülər cərgəsində idi. 1943-cü ildə Rostovdan Zeynalabdin Şəkər oğlunun son məktubu gəlmişdir. Haqqında əlavə məlumat yoxdur.

Zərbəliyev Əliheydər Murad oğlu 1920-ci ildəndir. İkiillik pedaqoji məktəbi bitirmiş, riyaziyyat müəllimi ixtisasına yiyələnmişdir. O, bir müddət Lökbatanda 166 saylı məktəbdə baş dəstə rəhbəri, həm də müəllim olmuşdur. 1939-cu ildə ordu sıralarına çağırılan Əliheydər müəllimin 1941-ci ilin sonlarında ölüm kağızı gəlmişdir.

Zərbəli Əliman oğlu 1919-cu ildə anadan olmuşdur. Kolxozda işləyirdi. 1939-cu ilin noyabrında ordu sıralarına getmişdir. 1941-ci il iyun ayının 5-də – müharibə başlamazdan bir qədər əvvəl onun Smolenskdən məktubu gəldi. Yazırdı ki, əsgəri xidmətim başa çatır, tezliklə görüşəcəyik. Əfsuslar olsun ki, bu, onun sonuncu məktubu oldu. Sonrakı taleyi naməlumdur.

ATA-OĞUL QOŞA GETDİ

İkinci dünya müharibəsinə ata-oğul birlikdə gedənlər:

Kərbəlayi Murad Ağaverdi oğlu
Ağaverdi Kərbəlayi Murad oğlu

Balağa Ağaverdi oğlu
İbrahiməjdər Balağa oğlu

Sübhan Salman oğlu
Mirzağa Sübhan oğlu

AİLƏ BİR CÜT OĞUL VERDİ

İkinci dünya müharibəsində iki və daha artıq oğul qurban vermiş ailələrin təxmini siyahısı:

Ağahüseynov Ağahüseyn Məlik oğlu
Ağahüseynov Salar Məlik oğlu

Ağabala Salman oğlu
Əlibala Salman oğlu
Qəhrəman Salman oğlu

Arzuman Məmmədcəfər oğlu
Müzəffər Məmmədcəfər oğlu

Atamoğlan Əbdülkərim oğlu
Tağı Əbdülkərim oğlu

Ağəliyev Yusif Güləli oğlu
Ağəliyev Ağəli Güləli oğlu

Həbib Süleyman oğlu
Əmiqədəş Süleyman oğlu

Hüseynov Əlif Kərbəlayi Hüseyn oğlu
Hüseynov Qubad Kərbəlayi Hüseyn oğlu

Mirzəcan Hüseynbala oğlu
Novruzəli Hüseynbala oğlu

Sadiqov Mirzəməhdi Hacağa oğlu
Sadiqov Rzaqulu Hacağa oğlu

Səfərov Abgül Sahibcan oğlu
Səfərov Mənsur Sahibcan oğlu

Süleyman Rüstəm

ƏZİzlərdən ƏZİzlər (ixtisarla)

Aranızda ayrılıqdan söz düşəndə,
Bir vüsəlin həsrətilə Araz boyu gəzişəndə,
Qəlbinizin yarasını göynədəndə xatirələr,
Yaranızda yanar dağ tək qövr edəndə xatirələr,
Yol çəkəndə gözləriniz,
Qardaş deyib car çəkəndə sözləriniz,
Arzuları ürəyində qalanları xatırlayın,
Gözü yolda qalanları xatırlayın.

İlk baharın ilk axşamı,
Rəng-rəng şamı,
Səmənin düzüb dörd bir tərəfinə.
Yandılanda ilk baharın şərəfinə,
Fikrə dalın,
Keçənləri yada salın –
Baharını ömrünüzün baharına qatanları xatırlayın,
Bu müqəddəs torpaq altı yatanları xatırlayın.

HƏYATLARI

BAHASINA

Aşağıda adlarını qeyd etdiyimiz həmyerlilərimiz müharibə ərəfəsində və müharibə illərində müəyyən cəza tədbirlərinə məruz qalmışlar. Sərt rejimin qurbanları olan bu insanların zülm, işgəncə və əzablara ürcəh olmaları məlumdur. Nə idi onların günahları? İndi adicə, çox cüzi qüsür kimi görünən qanun pozuntuları o zaman dərhal, özü də sorğu-sualsız həbslə nəticələnirdi. Məsələn, cəmi 15-20 dəqiqədən artıq işə gecikmə halı həbsə alınıb cərimə batalyonlarına göndərilmək deməkdi.

Naməlum ünvanlarda və işlərdə amansız istismarın qurbanları olan bu insanlar öz həyatları bahasına günahlarını çoxdan yumuş və bəraət almışlar. Deməli, onların adlarının öz doğma ocaqlarına geri qayıtmayanlar sırasında çəkilməsi heç də qəbahət deyildir. Kiçik nöqsanlardan ötrü insanın tamamilə unudulması düzgün hal sayıla bilməz.

Ağamalı Qanış oğlu 1923-cü il təvəllüdüdür. 1941-ci ildən sonra haqqında məlumat yoxdur.

Əkbərov Ağababa Əsgər oğlu 1906-cı ildəndir. Keçmiş Dmitrov adına zavodda işləyirdi. 1939-cu ildən bəri haqqında məlumat yoxdur.

Fərhad Nəzir oğlu 1917-ci ildə anadan olmuşdur. Lökbatanda mədəndə işləyirdi. 1943-cü ildən ondan xəbər yoxdur.

Xalıqov Hüseyn Çəsməli oğlu 1925-ci ildə doğulmuşdur. 1940-cı ildən sonra ondan xəbər yoxdur.

İbrahiməjdər Malikəjdər oğlu 1919-cu il təvəllüdüdür. Lökbatanda mədəndə işləyirdi. 1941-ci ildən sonra haqqında məlumat yoxdur.

Meydan Məmmədəli oğlu 1924-cü ildəndir. 1941-ci ildən bəri ondan məlumat yoxdur.

Məşədi Qasım Məmməd oğlu 1916-cı ildə anadan olmuşdur. 1943-cü ildən sonra haqqında məlumat yoxdur.

Rəhim Əhməd oğlu 1912-ci ildə doğulmuşdur. Lökbatanda mədəndə işləyirdi. 1939-cu ildən sonra haqqında məlumat yoxdur.

Şıxməmmədov Baləhməd Abbas oğlu 1927-ci il təvəllüdüdür. Lökbatanda mədəndə işləyirdi. 1944-ci ildən sonra haqqında məlumat yoxdur.

Vahab Vahab oğlu 1899-cu ildəndir. Müharibəyə qədər müxtəlif inzibati və ictimai vəzifələrdə çalışmışdır. 1942-ci ildə vəfat edən V.Vahab oğlu Naxçıvanda arxa işlərinə cəlb edilmişdir. Onun məzarı da oradadır.

Zeynalabdin Cənnət oğlu 1921-ci ildə anadan olmuşdur. 1940-cı ildən sonra haqqında məlumat yoxdur.

* * *

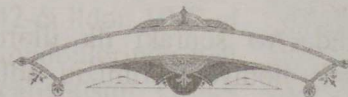
Sərt əmək rejimi, dəmir nizam-intizam müharibədən sonra da davam edirdi. O illərin şahidlərindən biri olan Mirzəbala Həzrətqulu oğlu həmin dövrü xatırlayaraq danışır:

- Heç yadımdan çıxmaz. Müharibə təzə qurtarmışdı. Mədəndə yenicə işə girmişdim. Cavan idim – olardı 17-18 yaşım. Bir gün nahar fasiləsində növbə çox olduğu üçün iş 15 dəqiqə gecikdim. Elə həmin gün məhkəməyə göndərildim. Hakim Bilal Əbdülov idi. Qobululara qohumluğu çatan bu adam məni möhkəm danladıqdan sonra dedi ki, çox cavan olduğunuza görə sizi türməyə göndərmirəm. Amma cəzasız da qalmayacaqsınız. O, yemək normasından ixtisar etdi, qaldım günorta yeməyində duru supun ümidinə.

Maaşdan da 15 faiz kəsdi. Bunlarla kifayətlənməyib gündəlik 1 kilo 200 qram çörək normasından da düz 400 qram kəsəndə yalvarmağa başladım. Xahiş etdim ki, heç olmasa çörək normasına toxunmayın. O, mənə acıqlı-acıqlı baxıb:

- Heç bilirsiniz əmək intizamını pozmaqla dövlətə nə qədər ziyan vurmusunuz, - dedi. – 15 dəqiqə ərzində xeyli iş görərdiniz.

Cəzalarım kimi qeyd olunmuş məhkəmə qərarı indi də qoruyub saxladığım əmək kitabçamda qalır.

CƏBHƏNİN İKİ QANADI

Bütün müharibələrdə cəbhənin iki qanadı olur: ön və arxa cəbhə. Biri digərini tamamlayan bu iki tərəf qələbədə həlledici əhəmiyyət kəsb edir. Birinin axşamı o birinə çox ciddi mənfə təsir göstərir. İkinci dünya müharibəsində də məhz belə olmuşdur. Qələbənin qazanılmasında arxa cəbhə iştirakçılarının da əməyi az deyildir.

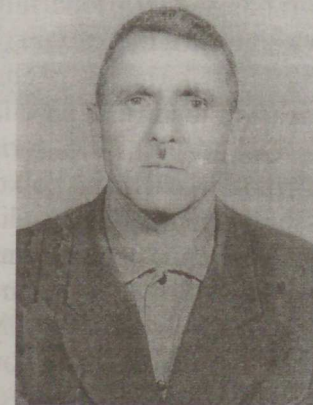
Qəbulular da bu sahədə fədakarlıqlar nümayiş etdirmişlər. Bu, ayrıca geniş söhbətin mövzusu olsa da burada bəzi məqamları oxucuların diqqətinə çatdırmaqla kifayətlənəcəyik.

Müharibə illərində və sonrakı ilk illərdə Ural neft mədənlərində işləmiş həmyerlilərimizin adlarını aşağıda dərc edirik:

Ağarza Cəbrayıl oğlu
Aslan Həsən oğlu
Baləmi Abgül oğlu
Bəhram Kərbəlayi Cəfərqulu oğlu
Bəndəli Dostəli oğlu
Əliman Zaman oğlu
Əliseyran Salman oğlu
Güləli Novruzəli oğlu
Həsənağa Qasım oğlu
Həsən Nəzər oğlu
Xandadaş Süleyman oğlu
Xudaverdi Kərbəlayi Qasım oğlu
İmamyar Ələkbər oğlu
İsrafil Mirzə Cəbrayıl oğlu

Malikəjdər Mirzəməmməd oğlu
Məlikəli İsmayıl oğlu
Məmməd həsən Məmməd həsəyn oğlu
Məmməd həsən Qəhrəman oğlu
Məmməd bağır Zeynalabdin oğlu
Məşədi Əbdürrəhim Hacı Əbdülkərim oğlu
Mirzə Dadaş oğlu
Nurməmməd Soltan oğlu
Orucəli Şıxməmməd oğlu
Ümid Güllü oğlu

Ural neftçisi olmuş qəbululardan hazırda yeganə sağ qalan Baləmi Abgül oğludur. Ömrünün 82-ci ilini yaşayan B. Abgül oğlu düz beş il – 1942-ci ildən 1947-ci ilə qədər Ural mədənlərində neft çıxarılmasında çalışmışdır. O, deyir ki, sərt iqlim şəraitinə baxmayaraq biz gecəli-gündüzlü yorulmadan işləyirdik. Bilirdik ki, çıxartdığımız neft cəbhəyə çox lazımdır.

B. Abgüloğlu

* * *

Azərbaycan neftçiləri, o cümlədən Lökbatan neft mədənlərində dinclik bilmədən neft çıxarıb ön cəbhəni yənəcəklə təmin edən yüzlərlə neftçilər arasında bu sətirlərin müəllifinin atası Ağarza Kərbəlayi Bürcəli oğlu da vardır. 1940-cı ildə 14 yaşındaykən mədəndə əmək fəaliyyətinə başlayan A. Kərbəlayi Bürcəli oğlu o illərdə bacarıqlı neftçi kimi usta vəzifəsinə irəli çəkilməmişdir. Günlərlə

mədəndə qalan bu insanları yalnız öz əməkləri ilə ön cəbhəyə kömək etmək düşündürürdü.

* * *

«Çörək bol olarsa basılmaz vətən» deyən böyük şairimiz S. Vurğun nə qədər haqlı idi. Bəli, çörək dayaqdır, arxadır, güc-qüvvətdir. Vəziyyətdən asılı olaraq ağır kənd təsərrüfatı işlərinə qadınlar, qocalar və uşaqlar cəlb edilmişdi. Onlar ölkəni, ilk növbədə ön cəbhəni ərzaqla təmin etməkdən ötrü yoruldu demədən çalışırdılar.

Qobunun taxıl sahələrində iş çox ahəngdar gedirdi. Səhərdən qaş qaralanadək təsərrüfat sahələrində işləməklə bərabər ana və bacılarımız ön cəbhədə vuruşan oğullarımız üçün gecələr əlcək, yun corab və köynək də toxuyurdular.

Belə işlərin nizamlanmasında, şübhəsiz, el ağısaqqalları, bacarıqlı təsərrüfat başçıları əsas rol oynayırdılar.

Qobuda da belə səriştəli, el hörmətini qazanan kolxoz sədri Aşur Həsənbala oğlu idi. Hamının ehtiramla «Aşur əmi» deyə müraciət etdiyi bu insan özü də yeniyetməlik illərində yetimçiliklə böyüdü, ata nəvəzisinə tamarzı qaldığı üçün cəbhəyə ata, oğul, qardaş yola salmış ailələrin necə bir çətinlikdə olduqlarına çox yaxşı bələd idi. O, hamının qayğısına qalar, ehtiyaclarının ödənilməsi üçün imkan daxilində köməyini əsirgəməzdi.

Müharibə illərində Qobu kolxozu nümunəvi təsərrüfatlardan biri idi. Kolxoz cəbhəyə də fəal kömək göstərirdi. 1943-cü ildə nəşr edilmiş «Azərbaycan – Qızıl orduya» adlı kitabçada A. Həsənbala oğlunun şəkli verilmiş və «Azər-

A. Həsənbala oğlu

baycan kolxozçusu» tank dəstəsinin yaradılması fonduna bu təsərrüfatdan 130 min manat pul verilməsi təqdir olunmuşdur...

Odlu silahlarla bərabər müharibədə mənəvi silahın da öz gücü vardır. Bu sahədə Azərbaycanın sənət xadimləri də öz yaradıcılıq istedadları ilə kəskin sözlərini demişlər. Müharibə illərində yaradıcılığını əsasən bu mövzuya yönəldən görkəmli rəssamlardan biri də həmyerlimiz Qəzənfər Xalıqov olmuşdur. Müharibənin başladığı günün ertəsi rəssam çox mənalı və siyasi cəhətdən dolğun məzmunlu bir plakat çəkdi.

Q. Xalıqov

Bu plakat belə təsvir edilmişdi. Hitler SSRİ ilə Almaniya arasında bağlanmış sülh müqaviləsini burnu ilə cırıb sovet torpağına hücum edir. Lakin bir döyüşçü yumruğu ilə onun burnundan vurur. Plakat Azərənşər tərəfindən kütləvi tirajla çap edilib buraxılmışdı.

O dövrdə rəssamlar qarşısında «Təbliğat pəncərəsi» plakatu və «Döyüşən karandaş» vərəqəsinin buraxılışı qoyulmuşdu.

Müharibə illərində 450-dən çox «Təbliğat pəncərəsi» yaradılmışdı. Bunların 290-nı Q. Xalıqov və İ. Axundov çəkmişdilər. Hər iki rəssam 1943-cü ildə Dövlət mükafatına layiq görülmüşdür.

SOLMAYAN

ŞÖHRƏT

Qanlı-qadali cəbhə yollarını salamat keçib doğma el-obasına qayıdan qobulular da çox olub. Ön atəş xəttində fərqlənən bu hünər ziyələri dinc sülh dövründə də müxtəlif əmək meydanlarında nümunə olublar. Müharibədən sonra sanki ikinci ömür yaşamış bu insanlar artıq dünyalarını dəyişmişlər. Həyat yolu nəsilərə örnək ola biləcək həmin döyüşçülərin hər biri haqda saatlarla söhbət açmaq mümkündür. Belə həmyerlilərimizdən burada hələlik yalnız ikisi barədə məlumat veririk. Adlarını çəkə bilmədiyimiz digər mərhum cəbhəçilərin ruhu önündə ehtiramla baş əyirik.

ƏLİMURAD BƏDƏLOV (1916-1993)

Müharibə hər cür təsadüflərlə doludur. Bəzən qələbə çalarsan, bəzən də gözlənilməz ölüm səni haqlayır. 1943-cü ilin dekabrında Ukraynada döyüşən Əlimuradın da başına belə bir hadisə gəldi. Onun yanında mərmə partladı. Dəhşətli ağrıdan huşunu itirdi. Əlimurad gözlərini açanda özünü faşistlərin arasında gördü. Dünya başına fırlandı. Lakin əsirlik həyatı uzun sürmədi. Fərsət düşən kimi o, qaçıb yenidən sovet ordusu sıralarına qoşuldu: Moldaviyanın, Rumıniyanın, Macarıstanın azad edilməsində fəal iştirak etdi. Vyannanın və Budapeştin alınmasında fərqləndi.

Əlimurad Bədəlovun döyüş xidmətləri Ali Baş Komandanlığın 5 dəfə təşəkkürünə layiq görülmüşdür.

(Həmyerlimiz haqqında bu mətn «Abşeron» qəzetinin 7 aprel 1970-ci il tarixli sayından götürülmüşdür).

Əlimurad (şəkildə ayaq üstə) döyüş dostu və həmkəndlisi Zeynalabdin Şəkər oğlu ilə birlikdə

BALAKƏRİM MƏMMƏDOV (1922-1988)

Partizan hərəkatının fəal iştirakçılarından biri, Böyük Vətən müharibəsi cəbhələrində göstərdiyi cəsarətli döyüş xidmətləri dövlət təltiflərinə layiq görülmüş Balakərim Məmmədovun misilsiz qəhrəmanlıqları indi də diqqət əzbəridir. Düşmənlər arasında çox böyük fərasətlə apardığı əməliyyatlar faşistləri vahiməyə saldığı kimi cəbhə dostlarını heyran edirdi. Hissə komandirliyi onu ən mürəkkəb əməliyyatlara göndərirdi. Bilirdi ki, partizan B.Məmmədova verilən tapşırıq operativ və çox dəqiqliklə yerinə yetiriləcəkdir.

Partizan Balakərim Məmmədov

ÖMRÜN İXTİYAR ÇAĞI

İkinci dünya müharibəsinə yüzlərlə oğul yola salmış Qobu kəndinin hazırda həmin övladlarından sağ qalanı cəmi-cümlətani 15 nəfərdir. O dövrdən 60 ildən artıq vaxt ötüb. Zamanın amansız küləkləri onlarla insan həyatının ömür ağacını kökündən qoparıb atmışdır. Yerində pöhrələri olanlar da var, olmayanlar da. Nə etməli, İlahinin hökmü belədir: ömür başa çatdımı kimliyindən asılı olmayaraq getməlidir.

Ömrün yüksəkliyindən ötən illərə boylanan bu nurani insanlar müharibənin qanlı-qadalı illərinə təsadüf etmiş gəncliklərinin acılı-şirinli xatirələrini yada salıb köks ötürərək deyirlər: «Elə bil o günlər dünənə olub». Cavanlığında cəbhənin uzun-uzadı əzablı yollarını qət edənləri indi adicə yollar yorur. Onlardan əsaya pənah gətirənlər də vardır.

Faşizm üzərində qazanılan qələbənin 9 May sevincini hər il yenidən yaşayan İkinci dünya müharibəsi veteranları və əlillərinin ən böyük arzusu erməni faşistlərinin işğal olunmuş Azərbaycan torpaqlarından qovulması, üç rəngli Azərbaycan bayrağının bu yerlərdə dalğalanacağı günü görməkdir.

Aşağıda əziz oxucuların nəzərinə hörmətli veteran və əlillərin haqqında qısa məlumatları və şəkilləri təqdim edirik. Mətnlər əlifba sırası ilə verilir.

AĞƏLİ AĞƏLİ OĞLU ƏLİYEV (1921)

Möhkəm hafizəsi ilə seçilən ağsaqqallarımızdan olan A. Əliyevin 1941-ci ildən 1946-cı il sentyabrın 23-dək keçdiyi ordu həyatının bir çox səhifələri onun yaddaşında sətirbəsətir qalmışdır. Keçmiş döyüşçünün cəbhə yolu Rumıniya, Macarıstan, Bolqarıstan, Belçika, Almaniya torpaqlarınadək uzanmışdır.

A. Əliyevin Ukraynanın faşistlərdən azad edilməsində döyüş xidmətləri çoxdur, Ukraynalılar bunu unuturlar. 2001-ci ildə 9 May qələbə bayramını bu ölkədə keçirən usta Ağəli Ukraynanın xatirə ordeninə və mükafatlara layiq görülmüşdür.

O, 2002-ci il 9 May şənliklərinə də yenidən Ukraynadan dəvət almışdır. Veteran indi həmin səfərə hazırlaşır.

BALAQƏDƏŞ KƏLPƏLİ OĞLU (1926)

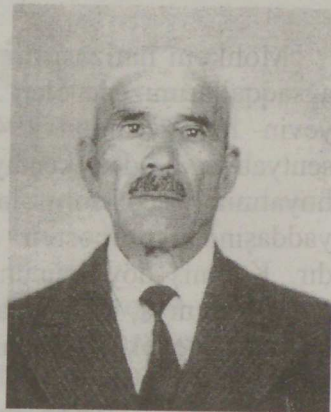
B.Kəlpəli oğlunun müharibə yolu 1944-cü ilin yanvarından başlayıb. 406-cı diviziyanın tərkibində xidmət etmiş, 1946-cı ildə ordudan tərxis olunmuşdur. Sonrakı illərdə nəqliyyat sahəsində çalışmış, sürücü işləmişdir. İndi də boş-bekar dayanmağı xoşlamır, güc-qüvvəsi çatan işləri görür.

ƏLİQULU NEMƏT OĞLU

(1914)

Hazırda üçüncü ayağa – əsanın köməyinə möhtac olan Əliqulu Nemət oğlu 1941-ci ilin iyul ayından 1945-ci ilin payızınadək minlərlə kilometr məsafə qət etmişdir. Onun da döyüş yolu əzablı olmuşdur. Keçmiş cəbhəçi indi xəyalən o illərə qayıdır, ötən günləri yada salır.

MƏŞƏDİ ƏLİKRAM RƏHMAN OĞLU

SALMANOV

(1922)

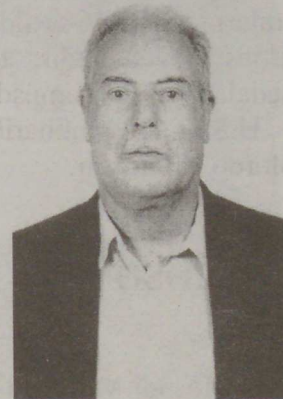
Dərin və hərtərəfli biliyi, geniş dünyagörüşü, çoxillik pedaqoji stajı ilə nəinki Qobuda, hətta bütün Abşeron rayonunda sayılan-seçilən ziyalılardan olan Ə.Salmanovun döyüş yolu da diqqətəlayiqdir. Cəbhəyə getməzdən əvvəl feldşerlik ixtisasına yiyələnmişdir. Onun cəbhə yolu 1942-ci ildən başlayır. Qara dəniz donanmasının Uşakov adına I briqadasının V diviziyasında sırası əsgər kimi zenitçi olmuşdur. 1948-ci ildə ordudan tərxis edilən Ə. Salmanov sonra pedaqoji təhsil alaraq ömrünü maarif işinə həsr etmiş, 50 ildən çox bu sahədə fəaliyyət göstərmişdir. Hazırda təqaüddə olan bu ziyalı şəxsin məclislərdə tarixi, dini, mənəvi və elmi mövzularda etdiyi söhbətləri hamı maraqla dinləyir.

GÜLHÜSEYN ƏLİBALA OĞLU SULTANOV

(1925)

1943-cü il avqustun 5-də ordu sıralarına çağırılıb. Qroznıda 402-ci diviziyanın 833-cü alayının tərkibində olub. Bu, döyüşən hissə deyildi, hərbi əhəmiyyətli obyektlərin təmiri və tikintisi ilə məşğul olurdu. Həmin hissənin təmirçi-bərpaçı əsgərləri ilə birlikdə G. Sultanov Azərbaycanın da bir sıra hərbi obyektlərinin təmirində, sonra isə Belorusiyada aerodrom tikintisində işləmişdir.

1948-ci il aprel ayında tərxis olunduğu vaxtdan indiyədək o, pedaqoji sahədə çalışır. Rayonun ən qocaman təhsil işçilərindən biri kimi ehtiram sahibidir.

HƏMİD FƏRZƏLİ OĞLU SULTANOV

(1912)

H. Sultanovun əsgəri həyatı 1937-ci ildən başlayıb. İki ildən artıq hərbi xidmət borcunu ödəyib tərxis olunma ərəfəsində İkinci dünya müharibəsi başlamış və o da finlərlə döyüşdə iştirak etmişdir. Burada yaralanmış və Petrozavodskda hospitalda müalicə olunmuşdur. Hospitaldan çıxdıqda artıq fin müharibəsi sülhlə nəticələnmişdi.

O, tərxis olunaraq evə buraxılmış, 1940-cı ildən 1941-ci il – Böyük Vətən müharibəsi başlananadək Molotov rayonunda komsomol işində çalışmışdır. Onun sonrakı döyüş yolu Çexoslovakiya və Polşayadək uzanmışdır. Ordu sıralarından 1946-cı ildə tərxis edilən H. Sultanovun hərbi rütbəsi leytenantdır. Döyüş xidmətləri çoxlu orden və medala layiq görülmüşdür.

H.Sultanov müharibədən sonra müxtəlif məsul vəzifələrdə işləmişdir.

HƏSƏN MƏŞƏDİ MAHMUD OĞLU (1918)

H.Məşədi Mahmud oğlu da iki müharibənin iştirakçısıdır. Onun döyüş yolu əvvəlcə fin müharibəsindən keçmiş, sonra isə Böyük Vətən müharibəsi cəbhələrinə qatılmış, Kiyev, Leninqrad, Xarkov, Belorusiya, Polşa və Çexoslovakiya torpaqlarının azad edilməsində fərqlənmişdir.

I qrup əlil olan H. Məşədi Mahmud oğlu keçmiş cəbhə xatirələrini nəvə və nəticələrinə danışmağı çox sevir. Sənəsi söz-söhbətlə dolu olan bu ağsaqqalı övladları da, digər cavanlar da həvəslə dinləyirlər.

İSA İSMAYIL OĞLU (1920)

İsa İsmayıl oğlunun döyüş yolu qısa olub: 1941-ci ildən 1943-cü ilə qədər. Lakin bu müddətdə neçə-neçə odlu-alovlu cəbhələri ad-dımlamış, dəfələrlə ölümlə üz-üzə gəlmişdir. Ağır döyüşlərin birində yaralanaraq döyüş qabiliyyətini itirmiş və arxa əmək cəbhəsinə göndərilmişdir.

Hazırda II qrup əlil olan İ.İsmayıl oğlu ömrünün ixtiyar dövrünü dinin təbliğinə həsr etmişdir. Onun Lökbatanda, Qobuda və digər yerlərdə apardığı məclislər dini və tarixi mövzularda edilən söhbətlərin mükəmməlliyi ilə seçilir.

İSMAYIL MİKAYIL OĞLU İSMAYILOV (1921)

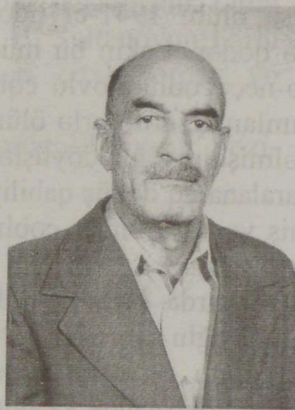
Müharibəyə qədər o da bir çox yaşıdları kimi Lökbatanda neft mədəində işləmişdir. Cəbhəyə könüllü ilk gedənlərdən biridir. 1941-ci ildən başlanan bu yol alman torpağında başa çatmışdır. 1945-ci ilin tarixi 9 Mayı Almaniyada qarşılayan İ. Mikayıl oğlu burada daha yeddi ay saxlanılmış, ordudan yalnız 1946-cı ildə tərxis edilmişdir.

Sənəsini iyirmiye yaxın orden və medal bəzəyən İsmayıl Mikayıl oğlu müharibədən sonra uzun müddət sürücü işləmişdir.

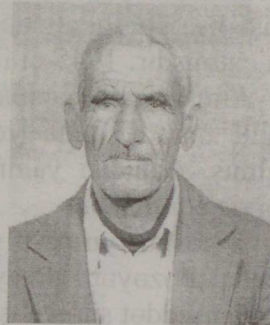
**KƏRBƏLAYİ KƏRİMAĞA
MİRZƏ MƏHƏMMƏDKƏRİM OĞLU
(1922)**

5 sentyabr 1941-ci ildə cəbhəyə yola düşən K. Mirzə Məhəmmədkərim oğlu qısa müddətli kurslara cəlb edilmiş, əvvəlcə Moskvada 3 ay təhsil almışdır. Sonra döyüş cəbhəsində yaralanmış, keçmiş Qorki şəhər hospitalında müalicə edilmişdir. Hospitaldan çıxanda ona bir ay müddətində məzuniyyət verilmişdir. Yenidən o, hərbi kursa, bu dəfə Çkalovdakı hərbi kursların birinə göndərilmişdir. Burada bütün məktəbi birbaşa döyüşən hissəyə yollamışlar. Kalinin cəbhəsində qolundan ağır yaralanan K. Mirzə Məhəmmədkərim oğlunun qolunu həkimlər kəsmək istəyərkən azərbaycanlı bir polkovnik buna razı olmamış, müalicənin davam etdirilməsini məsləhət bilmişdir. O, altı ay hospitalda yatdıqdan sonra arxa cəbhəyə tərxis edilmişdir. II qrup əlildir.

**MUXTAR VAHAB OĞLU SALAHOV
(1922)**

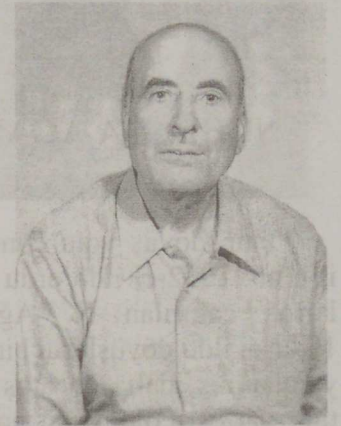
M. Salahov cəbhəyə 1941-ci ilin noyabrında gedib. Mahaçqaladan Novorossiyskə və Feodesevoya qədər cəbhə həyatı keçmişdir. 1942-ci ilin fevralında Feodesevonun Qamışburun ərazisində gedən döyüşlərin birində ağır yaralanmış və Kislovodskda hospitalda bir müddət müalicə

olunmuşdur. Sonra ay yarım məzuniyyət verilən M. Salahov yenidən hərbi hissəyə qayıtmış, lakin bu dəfə arxa cəbhə ordu hissəsində qulluq etmişdir. 1946-cı ilin dekabrında doğma yurda dönmən M. Salahov neft mədəninə fəhlə və sürücü kimi işləmişdir. II qrup əlildir.

**HACI MİKAYIL MİRZƏ
CƏBRAYIL OĞLU GÜLMƏMMƏDLİ
(1920)**

Müharibəyə qədər kənd məktəbində müəllim, mədəndə neftçi peşəsində çalışan M. Gülməmmədlinin döyüş yolu 1941-ci ildən başlayıb. Uzun və əzablı olan bu yol səngərlərdən, hospitalardan və əsir düşərgələrindən keçmişdir. 1946-cı ilin avqust ayında doğma el-obasına qayıdan M. Gülməmmədlili uzun müddət neftçi peşəsində çalışmışdır. Keçmiş cəbhəçi ömrünün ixtiyar çağını torpaqla ünsiyyətə həsr etmişdir. Hazırda bağında əkib-becərmə işləri ilə məşğuldur.

**MÜSEYİB ƏLİHƏSƏN OĞLU DADAŞOV
(1922)**

M. Dadaşovun da cəbhə yolları keşməkeşli olmuşdur. Müharibənin viranedicisi gücünü çox görüb. Odlu-ələvlu illərin dəhşətli səhnələri indi də gözləri önündədir.

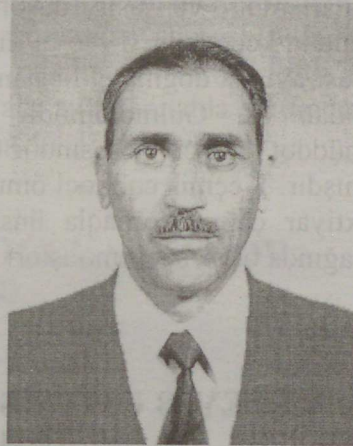
Uzun müddət kənddə qaz istismarı sahəsinə başçılıq etmiş M. Daşov hazırda neçə illərdir ki, təqaüddədir. Ömrünün bu çağında da boş oturmur. Nardarandakı şəxsi bağ sahəsində çalışır. Onun fikrincə torpaq ana kimi öz övladlarından nəvaziş istəyir, qayğı istəyir. Daha dağıdıcı bombalar yox. Torpağa tinglər, körpə şitillər əkilməlidir. Torpaq silahların dəhşəti üçün deyil.

NUHBALA AĞABALA OĞLU AĞAYEV (1923)

Onun döyüş yolu cəmi iki il olub. 1942-ci ildə ordu sıralarına çağırılan N. Ağayev 1944-ci ildə döyüşlərin birində yaralanmış, daha ön atəş xəttinə yararsız olduğunu nəzərə alıb müharibə əlili kimi arxa cəbhəyə göndərilmişdir.

N. Ağayev orta ixtisas təhsilli baytar həkim kimi on illər boyu kənddə təsərrüfat işlərində çalışmışdır.

SOLTAN KƏRBƏLAYI SEYDİ OĞLU CƏFƏROV (1919)

1940-cı ildə əsgəri xidmətə yola düşəndə artıq fin müharibəsi qurtarmışdı. O, Tbilisidə il yarım qulluq etmişdi ki, Böyük Vətən müharibəsi başlayıb. S.Cəfərovun döyüş yolu Kerçə qədər olmuş, döyüşlərin birində yaralandığı üçün Tbilisidə və Bakıda müalicə edilmişdir. Hospitaldan çıxandan sonra 83-cü ehtiyat atıcı alayında xidmət etmiş, 1946-cı ildə tərxis olunmuşdur. İxtisası sürücüdür.

* * *

İkinci dünya müharibəsinin əlil və veteranlarına, 60 ilə yaxın 1945-ci ilin 9 May qələbəsinin sevincini yaşayan keçmiş döyüşçülərə tezliklə Qarabağ və işğal olunmuş digər ərazilərimizdə də Azərbaycanın qalibiyyət bayrağının dalğalanacağı günü görməyi arzulayırıq.

GÜNAHKAR

CƏMIYYƏT İDİ

Keçmiş sovet qoşunları tərkibində Əfqanıstan döyüşlərində (1979-1989-cu illər) iştirak edənlər:

Bəhramov Təbriz Yusif oğlu
Hacıgəyev Əlağa Hacıgəy oğlu
Həzrətquluyev Qurban Ağabala oğlu
İbrahimov Ənvər Sərdar oğlu (1960-1980)
Qasimov Ənvər Novruz oğlu
Qasimov Tofiq Babalı oğlu
Novruzov Novruz Rüstəm oğlu
Məmmədhəsənov Elxan Ağabala oğlu (1961-1992)
Mütəllibov Məlik Bəyəli oğlu
Salahov Seyran Həsən oğlu
Soltanov Əjdər Elxan oğlu
Zalov Mehman Kamil oğlu

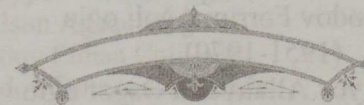
ƏNVƏR HƏLAK OLSA DA

Ənvər fəhlə ailəsində doğulmuşdu. Onun özü də zəhmət həvəsli idi. Səkkizinci sinfi bitirib sənədlərini Xırdaladakı 94 saylı texniki peşə məktəbinə təqdim etmiş, bir müddət burada oxumuşdu. O, təhsil ala-ala işləyir, əmək həyatına təzəcə alışırıdı.

1979-cu ilin aprelində hərbi xidmətə çağırıldı. Ordu sıralarına yola düşəndən bir neçə ay sonra məktubları Əfqanıstandan gəlməyə başladı. O illərdə bu ölkədə qanlı döyüşlər gedirdi. Həmin müharibənin səbəbkarı heç də məcburən «beynəlmiləl bərc» adı ilə döyüşlərə qatılmış on minlərlə günahsız insan deyildi. Əsl səbəbkar cəmiyyət və mühitlə bağlı qanunlar idi.

Növbəti ilin bahar günlərinin birində döyüş tapşırığını yerinə yetirərəkən sırası əsgər Ənvər İbrahimov qəhrəmanlıqla həlak oldu. Ənvərin igidliyi 4 iyul 1981-ci ildə SSRİ Ali Soveti Rəyasət Heyətinin fərmanı ilə «Qırmızı Ulduz» ordeninə layiq görüldü.

Cəsur döyüşçünün xatirəsi əbədləşdirilmişdir. Bir vaxtlar oxuduğu orta məktəbə onun adı verilmiş, təhsil ocağının qarşısında büstü qoyulmuşdur.

ANA OĞUL GÖZLƏYİRDİ

Ayrı-ayrı illərdə müəyyən səbəblər üzündən xidmət dövründə vəfat etmişlər:

Bayramov Natiq Mərdağa oğlu
(1967-1986)

Əliyarov Vaqif Kamiyab oğlu
(1977-1995)

Əmirəhmədov Məhəbbət Məmməd oğlu
(1941-1963)

Həsənov Mehdi Ağəli oğlu
(1959-1980)

İsmayılov Kamal Atamoğlan oğlu
(1968-1987)

İsmayılov Sərdar Kərim oğlu
(1952-1973)

Qasimov Aydın Tofiq oğlu
(1964-1983)

Məmmədov Fərrux Ağəli oğlu
(1951-1970)

Zərbəliyev Allahverdi Əsgər oğlu
(1959-1981)

QARABAĞ MÜHARİBƏSİ
VETERANLARI

Abbasov Rövşən Rafiq oğlu
Abdullayev Mahmud Məhəmməd oğlu
Abdulov Məhyəddin Kazım oğlu
Ağayev Qabil Atabala oğlu
Ağayev Güləli Məmmədali oğlu
Alxasov Şahin Nadir oğlu
Alxasov Zaur Adil oğlu
Aslanov Məstan Mirzəcan oğlu
Bayramov Əbdüləhməd Böyükəğa oğlu
Bayramov Rauf Hafiz oğlu
Bağırov Mustafa Kamal oğlu
Bəhrəmov Təbriz Yusif oğlu
Cəbiyev Ruslan Qabil oğlu
Cəfərov Qabil Daşdəmir oğlu
Cəfərov Eyvaz Cəfər oğlu
Dadaşov Emin Dadaş oğlu
Dadaşov Nizami Əminəğa oğlu
Dadaşov Vasif Ağasəf oğlu
Əliyev Elşad Arif oğlu
Əliyev Fikrət Sərdar oğlu
Əliyev Yalçın Sərxan oğlu
Əlağayev Əyyub Ələmdar oğlu
Əlicanov Elşən Ağaqulu oğlu
Əmirəhmədov Elman Cəlil oğlu
Əmirəhmədov Telman Cəlil oğlu
Əzimov Taleh Məzahir oğlu
Fətullayev Vilayət Mürsəl oğlu
Gülməmmədli Aydın Mikayıl oğlu
Gündüzov Aydın Cahangir oğlu
Hacıyev İlqar Həsənağa oğlu
Həsənbalayev Natiq Əzizəğa oğlu

Hüseynov Kamal Əbülfəz oğlu
Hüseynov Naib Nadir oğlu
Hüseynov Nasir Nadir oğlu
Hüseynov Rövşən Soltan oğlu
Xalıqov Əli Heydər oğlu
Xalıqov Natiq Hacıbala oğlu
Xudaverdiyev Haqverdi Pirverdi oğlu
İmdaliyev Faiq Sabir oğlu
Qafarov Yaşar Nəbi oğlu
Qasımov Mehman Mehrəli oğlu
Quliyev Elşən Musa oğlu
Mahmudov Ağasalam Mahmud oğlu
Mehdiyev Əli Mehdi oğlu
Məmmədov Azad Ağəmi oğlu
Məmmədov Cəfər İzzət oğlu
Məmmədov Ramiz Əbdülkərim oğlu
Məmmədov Rüstəm Ənvər oğlu
Mikayılov Elman Rafiq oğlu
Mirzəyev İlham Pərvaz oğlu
Muradov Polad Yunus oğlu
Niyazov Şahbaz Fəraməz oğlu
Orucov Balağa Balazair oğlu
Ramazanov Orucəli Sərkər oğlu
Rəhmanov Zaur Asif oğlu
Rzaquliyev Namiq Gülbala oğlu
Sadıqov Rzaqulu Mirzəbala oğlu
Salahov Vaqif Məmmədağa oğlu
Salmanov Azər Əlikram oğlu
Salmanov İmran Firudin oğlu
Səmədov Çingiz Əmirəhməd oğlu
Səmədov Nadir Əzizağa oğlu
Soltanov İslam Fətixan oğlu
Şahliyev Müzəffər Kərəm oğlu
Tağiyev Nağı Məmmədveli oğlu
Vəlicanov Müşfiq Vaqif oğlu
Vəliyev Şakir Mirzağa oğlu
Zərbəliyev Əliheydər Murad oğlu

Qeyd: Bu siyahıda bir qism haqqında məlumat verilir. Əslində isə Qarabağ döyüşlərində 100-dən artıq qobulu iştirak etmişdir.

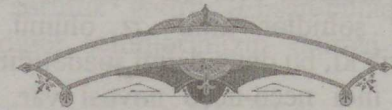
ŞƏHİDLİK

ZİRVƏSİ

Ölümlərin ən şərəflisi şəhidlikdir. O, uca zirvə hər adama müyəssər olmur. Allah yalnız sevdiyi şəxsləri o cür ali məqama yüksəldir.

Qarabağ döyüşlərində Qobu kəndi də şəhidlər vermişdir: düz yeddi nəfər. Yeddi müqəddəs rəqəmdir. Bu yeddi igid də ana vətən köməyə çağıranda birincilər sırasında irəli atıldılar. Onlar barədə «Abşeron şəhidləri» adlı kitabda ətraflı yazılmışdır. Əziz Ələkbərlinin qələmə aldığı bu kitab 1997-ci ildə çap edilmişdir. Şəhidlərimiz haqda ayrı-ayrı mətbuat səhifələrində də ara-sıra söhbət açılmış, onların şücaəti yüksək qiymətləndirilmişdir.

Bir daha bu mövzuya müraciət etməyimiz heç də yersiz deyildir. Çünki şəhidlər barədə nə qədər danışılsa və yazılrsa yenə də azdır. Aşağıdakı qeydlərdə qobulu şəhidlərin həyatından müəyyən «strixləri» verməyə çalışmışıq.

QARDAŞINA BƏNZƏDİ

Gülverdinin böyük qardaşı Hacıverdi İkinci dünya müharibəsində qəhrəmanlıqla həlak olub. Onun qəbri Ukrayna torpağındadır. Yerli əhali Hacıverdinin xatirəsini həmişə əziz tutmuş, hər il 9 May qabağı şəninə tədbirlər keçirmişlər. Həmin qələbə bayramlarının əksəriyyətində Gülverdi bir qardaş kimi iştirak edirdi. Onun xətrini çox istəyir, qardaşına görə isə hörmətini daha yüksək tuturdular.

Böyük qardaşın igidliyi, onun barəsində ukraynalıların söylədiyi ağızdolu təriflər Gülverdinə nə qədər fərəhləndirirdisə, bir o qədər də onun vətənpərvərlik duyğusunu daha da artırır.

Elə bu zaman Qarabağ hadisələri başladı. Düzdür, G. Hüseynovun cəbhədə döyüşmək üçün yaş həddi çoxdan ötmüşdü, ailəsində də beş övlad böüyürdü. Şübhəsiz, onu cəbhəyə aparmayacaqdılar. Amma qeyri bir xalq faşist əsarətindən xilas edən Hacıverdinin qardaşı Gülverdi öz doğma xalqına erməni faşizmindən olan qəsbkarlığa biganə qala bilərdimi? Qətiyyəni yox! Elə buna görə də o, cəbhəyə könüllü yollananda qırx yaşı vardı. Döyüşlərdə də qardaşının hünərinə layiq vuruşurdu. G. Hüseynov Daşaltı əməliyyatında çox böyük cəsarət göstərmiş, qəhrəmancasına həlak olmuşdur.

Hacıverdinin yad torpağında qəbri varsa da, Gülverdinin isə öz doğma yurdunda belə bir nişanəsi yoxdur. Amma Gülverdi digər şəhidlər kimi öz ölümü ilə elə bir yüksəkliyə yetişib ki, bu onun daimi səadətidir.

Gülverdinin indi neçə-neçə nəvəsi var. O gül balalarından birinə onun adını qoyublar. Təki balaca Gülverdiyə babasının və əmisinin taleyi qismət olmasın, bütün yaşlıları kimi o da hər zaman xoşbəxt günlər görsün.

«KİŞİ MEYDANDAN QAÇMAZ»

Amil sürücü idi. Geoloqlarla işləyirdi. Onlarla birlikdə yurdumuzun bir çox guşələrini gəzib dolaşmış, Azərbaycanın füsunkar gözəlliklərindən vəcdə gəlmişdi. Qarabağ zonasında da dəfələrlə olmuşdu. O, vətəni qəlbən sevirdi. Elə buna görə də erməni təcavüzü onu da bir qorxmaz igid kimi narahat edirdi.

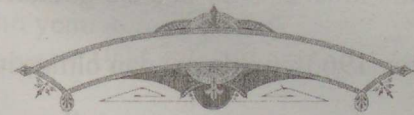

Cəbhəyə könüllü yola düşdü. Onu bu yoldan qaytarmaq istəyənlərə cavabı bu oldu: «Kişi meydandan qaçmaz». Həqiqətən də o, düşməni qabağından qaçmadı. Çox qısa və ibrətamiz döyüş yolu keçdi. Bu qısa səngər həyatı ona əbədiyyət qazandırdı, şəhidlik adını bəxş etdi.

1992-ci ilin fevral günlərinin birində vətən uğrunda Ağdam istiqamətində həlak oldu. Amil 1968-ci ildə doğulmuşdu.

Şəfiqə ana yaşadıkları küçədə sadə bir bulağı göstərib dedi: «Amilin xatirəsinə düzəltdim».

Krandan axan Şollar suyu kövrək ana qəlbinə sanki təskinlik və sərənlik gətirir. Ehsan-bulaq başında Amil Qəribov və digər şəhidlərimizin xatirəsi daim ehtiramla yad edilir.

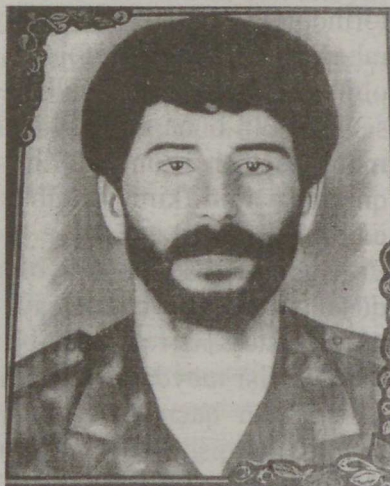
BAŞQALARININ HƏYATI NAMİNƏ

Başqaları yaşasın deyə onların həyatları uğrunda özünü ölümün pəncəsinə atanlar cəsurlar adlanırlar. Belə xislət hər adamda olmur. Adi həyatda adi insanlardan heç də fərqlənməyən bu adamlar fəlakət anında, döyüşdə şirə, pələngə dönürlər.

«Abşeron şəhidləri» kitabında Firuz Novruzov barəsində oxuyuruq: «...Firuz silahdaşlarını mühasirədən çıxarmaq məsuliyyətini öz üzərinə götürür. Bir azdan duyuq düşən ermənilərlə təkrar atışma başlayır. Firuz yoldaşlarını xilas etmək üçün diqqəti özünə çevirməyə müvəffəq olur. Bir qədər atışmadan sonra sinəsindən güllə yarası alan Firuz son anda çevrilib yoldaşlarına tərəf baxır ki, görsün onlar xilas ola bildilərmidi? Bu zaman güllə onun həyatına həmişəlik son qoyur». Bu döyüş 1992-ci il oktyabr ayının 2-də olub.

Rüstəm dayı oğlu barədə fəxrlə danışır deyir ki, o səhnəni görənlərin söylədiklərinə görə Firuzu döyüş vaxtı heç tanımaq mümkün olmurdu. O, əsl döyüşçü idi, özündən çox yanındakı yoldaşını qorumağa, düşmən tərəfi susdurmağa cəhd edirdi. Firuz Qarabağın Əmiranlar kəndində əbədiyyətə qovuşub. O, həmin döyüşdə səngər yoldaşlarından çoxunu xilas etsə də özü isə gözlərini daimi olaraq yummuşdur.

F. Novruzov 1963-cü ildə anadan olmuşdu.

TELMAN, ADIN YAŞAYIR!

Telman Sahibcanov 1992-ci ildə ailədə hamı ilə vidalaşaraq cəbhəyə yola düşdü. Sorağı tezliklə Qubadlı, sonra Zəngilan və Ağdam cəbhələrindən gəldi. Daha sonra sədasını Fizuli istiqamətindən aldılar. Harada olsa da onu cəsur bir döyüşçü kimi tanıyırdılar. Düşməne arxa çevirib qaçmaq yox, onun üzərinə şir kimi atılmaq, kişi kimi vuruşmaq lazımdır. Bu, Telmanın bir döyüşçü kimi həyat qayəsi idi. 1994-cü ildə Novruz bayramı ərəfəsində Telman Horadiz uğrunda döyüşlərdə əbədiyyətə qovuşmuşdur.

Balakişi dayının ailəsində çoxlu oğul-uşaq olsa da, hərənin öz yeri var. Valideyn üçün bütün övladlar əzizdir. Amma tək bircəsinin belə cismani yoxluğunun ata-anaya nə qədər ağır təsir etdiyini başa düşmək heç də çətin deyildir. Valideyn bir onda təsəlli tapır ki, oğlu mərd olub, biabircasına meydandan qaçmayıb. Ad qoyub gedib, tək-tək adama qismət ola biləcək ad: şəhidlik.

2000-ci ilin 9 May günü bu ailədə bir oğlan uşağı dünyaya göz açdı. Bəşəriyyətə qələbə sorağı verən bir gündə Balakişi dayının evində körpə Telman yenidən həyata gəldi. Bu evdən Telman oğul kimi getdi, körpə Telman nəvə kimi qələbə adı ilə gəldi. Əmisinin adını daşımaq və ucaltmaq üçün gəldi. Ruhun şad olsun, Telman. Ata ocağında adın yenə ucadan səslənir.

T. Sahibcanov 1974-cü ildə anadan olmuşdu.

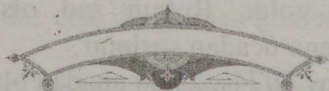
Nasir hələ məktəblidir. Dördüncü sinifdə oxuyur. Kiçik olsa da şəhid atasının adını uca tutur, bu barədə yaşlılarına həvəslə danışır. Danışır, danışır və... birdən qeyri-ixtiyari doluxsunur. Onu xatırlaya bilmir, axı atası cəbhəyə gedəndə o, çox körpə idi.

«Mənim atam qoçaq olub, qorxmaz olub. Düşməndən qətiyyənlə çəkinməyib, neçə-neçə ermənini öldürüb. O, şəhiddir. Şəhidlərin xatirəsinə hamı hörmət edir».

Nasir şən və nikbin uşaqdır, həm də əliaçıq və səxavətlidir. Yoldaşına kömək etməyi özünə borc bilir.

Nəbi Hacağayev cəbhəyə könüllü gedən qobululardan biri idi. Onun barəsində yalnız xoş soraqlar gəlirdi. Səngər yoldaşları da, komandirləri də Nəbinin qoçaqlığına yaxşı bələd idilər. Bilirdilər ki, ölər, amma düşməne əyilməz, aman verməz. Elə belə də oldu. Fizuli bölgəsində gedən döyüşlərin biri Nəbi üçün sonuncu oldu (1993-cü il 22 dekabr).

N. Hacağayev 1968-ci ildə doğulmuşdu.

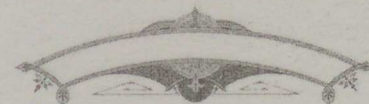

Əliyoldaş babasının adını daşıyırdı. Qədirmisə xala on oğul, dörd qız böyütsə də, atasının adını qoyduğu Əliyoldaşı daha çox sevirdi. Qarabağ döyüşlərinə yola saldığı dörd oğlundan ən çox Əliyoldaşdan nigaran idi. Ana ürəyidir, o biri balaları – Teymur da, Elman da, Telman da onun üçün əziz idi, amma ürəyinə nəsə damıbmış – Əliyoldaşdan ötrü çox narahatçılıq keçirirdi.

Talelər necə də oxşar olarmış. Baba Əliyoldaş Zərbəli oğlu İkinci dünya müharibəsində, nəvə Əliyoldaş Cəlil oğlu isə Qarabağ döyüşlərində həlak oldu. Babanın mətinliyi nəvənin cürətində tamamlandı və bir nəslin qəhrəmanlıq dastanına çevrildi.

2001-ci ilin yazında Əliyoldaş Cəlil oğlunun ruhu şad oldu. Mehdiabad qəsəbəsində şəhid ailələri üçün inşa olunmuş binada onun da ailəsinə mənzil verdilər. Kaş indən belə daim bu mənzildən oğul yadigarının firavan günləri bir-birini əvəz etsin, şəhid atanın da ruhu şad olsun.

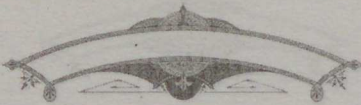
Ə. Cəlil oğlu 1962-ci ildə anadan olmuş, 1994-cü ildə əbədiyyətə qovuşmuşdur.

AŞURUN SON DÖYÜŞÜ

Aşur Kərimağa oğlu çox gənc idi. 1974-cü ildə təvəllüd tapmışdı. Buna baxmayaraq sanki uzun bir hünər yolu keçmişdi. Fikrimizi səngər yoldaşının onun son döyüşü barədə izahatı ilə təsdiq edə bilərik.

Aşurun döyüşçü yoldaşı sı-ravi əsgər Sədiyar Süleymano-vun qərargah rəisinin müavini mayor Behbudov tərəfindən təsdiq edilmiş 20 dekabr 1992-ci il tarixli izahatında göstə-rilir: «Mən 28 oktyabr 1992-ci ildə Həsənbalayev Aşur ilə birlikdə Fərrux dağı uğrunda gedən döyüşdə iştirak etmişəm. O, həmişə qabaqda gedirdi. Atışma qızıışmışdı. Sə-hər saat 8-də o, artıq Fərruxun yüksəkliyində vuruşurdu. O, tərədən yavaş-yavaş aşağı enərək əlini atıb qumbaradan istifadə elədi. Bu vaxt biz ondan bir az aralıdaydıq. Hər şey aydın görünürdü. O, düşmənin üç atəş mövqeyini əl qumbarası ilə susdurdu. Ermənilərin mövqeyinə o, çox yaxın getmişdi. Aşur olan yerdə bizim uşaqlarımızdan yaralı çox idi. Biz Aşurla yaralıları daşıyırdıq. Bir neçəsini gətirəndən sonra mən Aşuru orada görmədim. Bir xeyli axtarırdıqdan sonra onun meyidini tapdıq. Ermənilər onu snayperlə düz kəlləsindən vurmuşdular».

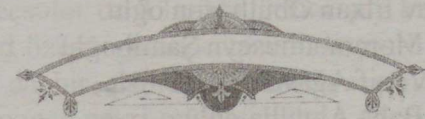
LÖKBATANDA YAŞAMIS QOBULU ŞƏHİDLƏR

1. Əliyev Emin Balaqardaş oğlu
2. Əliyev Əli Cənnət oğlu
3. İsmayılov Xanbala Hacıverdi oğlu
4. Qəhrəmanov Cavanşir Hüseynağa oğlu
5. Məcidov Novruz Gülməmməd oğlu
6. Rəhimov Zakir Alışan oğlu
7. Salmanov Rəfail Oruc oğlu

* * *

Qobulu şəhidlər haqqında qısa hekayətlərimizi burada tamama yetirsək də onların ömür kitabları, hünər salnamələri indən belə zaman-zaman oxunmalı və xatırlanmalıdır. Çünki bu cəsurlar sadə insan ömrü yox, müqəddəsliyə bürünmüş şəhid ömrü yaşadılar. Çoxları üçün əlçatmaz, ünyetməz olan vətən duyğuları ilə süslənmiş ölümə əsl kişi kimi yiyələndilər.

Allah şəhidlərimizə qəni-qəni rəhmət eləsin!

VƏTƏN YOLUNDA YARALANANLAR VƏ ƏLİL OLANLAR

Abbasov Abbas Hacı Xaspolad oğlu
Ağaverdiyev Rəşadət Nadir oğlu
Ağəliyev Alim Qulu oğlu
Aslanov Vidadi Əlağa oğlu
Baxışov İbad Baxşəli oğlu
Bəhramov Bəhram Yusif oğlu
Cəfərov Fikrət Cəfərqulu oğlu
Dadaşov Vüqar Həmidəğa oğlu
Əliyarov İlqar Əliyoldaş oğlu
Əliyev Rövşən Alı oğlu
Əliyev Vahid Gülağa oğlu
Gülməliyev Tərən Teymur oğlu
Heydərov Polad Atamoğlan oğlu
Həsənov Ramiz Ağahüseyn oğlu
Xalıqov Mais Xalıq oğlu
Qasimov Qabil Baləmi oğlu
Quliyev Əli Məşədi Cəbrayıl oğlu
Mürvətov Dəyanət Qüdrət oğlu
Mütəllibov Məlik Bəyəli oğlu
Nəsruddin Elxan Əbülhəsən oğlu
Novruzov Məmmədhüseyn Şamil oğlu
Rəhimov Vaqif Ağaverdi oğlu
Salmanov Baba Abdulla oğlu
Soltanov Gülbala Balağa oğlu
Sultanov Balakəşi Əvəz oğlu

Hərbi işə olan həvəs Vahidin taleyini ordu ilə bağlamışdı. Əsgəri xidmətdən sonra orduda işləmək özündən asılı olmayan səbəblərə görə ona bir müddət nəsib olmasa da Vahid inadından dönmədi. Bir neçə il qeyri-bir sahədə işləyib hissə komandirliyinə yenidən etdiyi müraciət, nəhayət, 1984-cü ildə müsbət qarşılandı. Onu işə götürməklə bərabər keçmiş Qorki vilayətinin Mumin qəsəbəsindəki praporşiklər hazırlayan məktəbə oxumağa da göndərdilər. Bir illik təhsildən sonra hissəyə kiçik zabit kimi qayıdan V. Əliyevə atıcı tağım həvalə edildi.

1992-ci ildə ordu milliləşəndən sonra Vahid artilleriya silahlarının təmiri üzrə tağım komandiri tək Zəngilan, Qubadlı, Fizuli, Ağdam, Ağdərə, Tərtər, Tovuz, Qazax cəbhələrində döyüş sursatının təmiri ilə məşğul olmuşdur. 1994-cü il yanvarın 4-də hissə komandiri Fizulinin Kərimbəyli kəndində təcili olaraq Vahidin həmin kəndə gəlməsini əmr edir. Toplar təmir olunmalı idi. Vahid gələndə döyüşçülər mövqeyi dəyişib topları qoşub aparmışdılar. Vahidgilin maşını demə minalanmış sahəyə düşübmiş. Nədənsə, minalanmış 12 zonanı sağ-salamat keçsələr də 13-cüdə... Hər şey bircə anda baş verdi və Vahid özünə gələndə tamam başqa bir vəziyyətlə üzləşdi... Bu da bir qismətmış. Tale yazısından da bircə qarış kənara çıxmaq qeyri-mümkündür.

V. Əliyev I qrup əlidir. Hər iki ayağından məhrum olan bu nikbin insan taleyi ilə razılaşıb, indən belə cavanlara müharibə qismət olmamasını dua edir.

BAYRAQ DALĞALANIRDI

Cəmi 27 il ömür sürmüş Yaşar Ağamirzə oğlu Əlicanov (1965-1992) vətən fədaisi kimi tanınırdı. Həyatını Azərbaycanın azadlığı və müstəqilliyi uğrunda mübarizəyə həsr etmişdi. Üç rəngli dövlət bayrağımızın qadağan olunduğu illərdə o, həmin bayrağı evlərinin üstündən asmış, heç bir hədə-qorxu və təqib onu haqq yolundan döndərməmişdir.

Yaşar həm də şair təbli idi. «Qəmli» təxəllüsü ilə şeirlər yazırdı. Daha çox vətən mövzusunda müraciət edirdi. Onun şeirlərindən üçünə diqqətinizə çatdırırıq.

Çünki vətən anadır

Axırı üz tutacaqsan Allahın dərgahına,
Çalış ki, tuş gəlməyəsən müşrükün günahına.

Zalimə tərif demə, məzlumların həmdəmi ol,
Uyma beş günlük dünyada şeytanın tamahına.

Ömrünü sərf eylə elmə, özünü çox sadə tut,
Həmişə rəhmət oxutdur ölüvün ərvahına.

Vətəni canından çox sev, çünki vətən anadır,
Şəhidlərə lay-lay deyir, bir qulaq as ahına.

Bu gün qeyrət dəmidir, sən həyatda mübariz ol,
Azadlığın çalışan yetər mütləq sabahına.

Ağlaram

Araz dərdim mənim, Təbriz nisgilim,
Yoxdur bir əlacım, yaş-qan ağlaram.
Dayanıb bu tayda üzü o taya –
Ərdəbil, Marağa, Zəncan... ağlaram.

Dövrən bizə eylədikcə xəyanət,
Qorxaq olduq, bizi boğdu cəhalət.
Özümüzdə əgər yoxsa cəsərət,
Kim duracaq bizə həyan, ağlaram.

Dərbənd bu gün yarı canla yeriyir,
Qarabağım gah ağlayır, kiryir.
Araz axıb dərdirin Kürə ələyir,
Dözə bilmir bu dərde can, ağlaram.

Toyumuzdan, yasımızdan bixəbər,
Ömür keçir gahdan şirin, gah zəhər.
Parçalandı elim mənim sərəsər,
Yada salıb Şəhriyardan, ağlaram.

Yaşar deyər arzumuzda biz çatıb,
Nəşəmizi qəmimizə biz qatıb,
Şimal, cənub kəlməsini biz atıb,
Nə vaxt olluq AZƏRBAYCAN?, ağlaram.

Təbriz

Sən pərvanə, mən də şəməm,
Neyləyim ki, səndən genəm.
Sən mənimsən, mən səninem,
İnan mənə, inan, Təbriz.

Necə vardın elə qaldın,
Millət xəyalına daldın.
Şəhriyarı yola saldın,
Çoxalıbdır yaran, Təbriz.

Mərd oğulların oyandı,
Sinən səngərtək dayandı.
Araz al-qana boyandı,
Çoxmu getdi cavan, Təbriz?

Gül-çiçəyin niyə soldu,
Üstünə duman, çən doldu.
Araz çayı çəpər oldu,
Ey içindən yanan Təbriz.

Axı mən nə eyləmişəm,
Heç üzünü görməmişəm.
Səndən xəbər bilməmişəm,
Günüm olub nalan, Təbriz.

Bizi xəlq eyləyib xuda,
Yaşayıram mən qorxuda.
Səni görürəm yuxuda,
Bağrım olur al-qan, Təbriz.

Mənim şöhrət-şanım sənsən,
Əzəl gün, ünvanım sənsən.
Anam Bakı, canım sənsən,
Nə yatmısan, oyan, Təbriz.

Yaranmışam şair təbli,
Dolanıram qəmli-qəmli.
Əldə dəsmal, gözüm nəmli,
Ağlar qalıb balan, Təbriz.

Anaların ağlar gözü,
Mərd oğullar qalxar özü.
Kimlər ki, deyir haqq sözü,
Yeri olur zindan, Təbriz.

Karlaşıb burda qulaqlar.
Həm şah ağlar, həm qul ağlar.
Dövrən edir ağ qulaqlar,
Bizə olub sultan, Təbriz.

Niyə qoydun bizi darda,
Bülbül qalıb ahu-zarda.
Ana – orda, bala – burda,
Tökür gözdən leysan, Təbriz.

Müsəlmanam - islam dinim,
Bu sözlərim deyil yeni.
Yada sal Qobu kəndini.
Doğma yurdu dolan, Təbriz.

Vaxt gələr əzəlləşərik,
Şadlanıban dəmləşərik.
Ümid var ki, birləşərik,
Hələ ki, var güman, Təbriz.

Qəlbimdə var neçə yara,
Çox güman tapılar çara.
Köməkdir sənle Yaşara.
O müqəddəs Quran, Təbriz.

İSTİFADƏ EDİLMİŞ ƏDƏBİYYAT

1. Vokov F.Y. Azərbaycan övladlarının ölməz igidliyi. – Bakı: Azər nəşr, 1975. - 217s.
2. Orucov Q. Azərbaycan Qafqaz döyüşlərində. – Bakı: Azər nəşr, 1984. – 157 s.
3. İlkin Q. Bakı və bakılılar. – Bakı, 1999.
4. Kazımlı K. Müharibə dövrünün plakatları. «Elm və həyat» jurnalı, 1975-ci il, № 5, səh. 16.
5. Nəsimzadə N. Azərbaycan ordusu. «Ədəbiyyat və incəsənət» qəzeti, 1989-cu il 15 dekabr.
6. «Mübarizə» qəzeti, 1990-cı il 4 noyabr.
7. «Azərbaycan ordusu» qəzeti, 1993-cü il, 28 may.
8. «Abşeron» qəzeti, 1970-ci il 7 aprel.
9. «Abşeron» qəzeti, 1970-ci il 29 sentyabr.

KİTABIN İÇİNDƏKİLƏR

Nəcib təşəbbüs (<i>Baba Daşdıyev</i>)	3
Giriş	4
1918-ci il hadisələrindən məqamlar	6
İlk milli ordunun döyüşçüləri	17
Onlar geri dönmədilər	20
Ata-oğul qoşa getdi	41
Ailə bir cüt oğul verdi	41
Əzizlərdən əzizlər	42
Həyatları bahasına	43
Cəbhənin iki qanadı	46
Şolmayan şöhrət	50
Ömrün ixtiyar çağı	52
Günahkar cəmiyyət idi	62
Ana oğul gözləyirdi	64
Qarabağ müharibəsi veteranları	65
Şəhidlik zirvəsi	67
Qardaşına bənzədi	68
«Kişi meydandan qaçmaz»	69
Başqalarının həyatı naminə	70
Telman, adın yaşayır!	71
Ata adı övlad üçün fərəfdir	72
Babası kimi	73
Aşurun son döyüşü	74
Lökbatanda yaşamış qobulu şəhidlər	75
Vətən yolunda yaralananlar və əlil olanlar	76
Bu da bir qismətdir	77
Bayraq dalğalanırdı	78
İstifadə edilmiş ədəbiyyat	82

Yığılmağa verilib: 13.05.99. Çapa imzalanıb: 26.03.02.
Ofset çap. Format 84x108 1/32. Qarnitur: Times.
Həcmi: 5,25 ç.v. Tiraj 300 nüsxə. Sifariş № 34

Nəşriyyatın direktoru: Telman Vəlixanlı
Nəşriyyat redaktoru: Əliş Mirzallı
Texniki redaktor və üz qabığının işlənməsi: Mətanət Qaraxanova
Bədii tərtibat və kompüter dizaynı: Səbinə Məmmədova
Operator Nuriyə Əsgərova

“Mütərcim” TM
Bakı şəh., H.Aslanov küç., 80
tel./faks 94 85 65

“Qızıl Şərq” mətbəəsi
Bakı şəh., H.Aslanov küç., 80
tel. 94 66 25

OXUCULARIN NƏZƏRİNƏ!

Silsilənin «Yaddaş» adlanacaq ikinci buraxılışında kəndin yaranma tarixi barədə mülahizələr, məhəllələr, nəsillər, coğrafi yer adları, qəbuluların danışığında işlənən sözlərin məna çalarları, xatirələr və digər maraqlı məlumatlar öz əksini tapacaqdır.

6000

